

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
29. Sayı/Issue Aralık/December 2022
Samsun-Türkiye/ Turkey www.dedekorkutdergisi.com

DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut503>

Araştırma Makalesi/ Research Article

Derleme Sözlüğü'nde Meyve Adlandırmaları

(Yer, Eşya, Nesne, Doğa, Bitki Adlarından Oluşan Adlandırmalar, İnsana Ait Unsurlardan Kaynaklanan Adlandırmalar ve Benzetmeye Dayalı Adlandırmalar)

Fruit Nominations In The Derleme Sözlüğü (Namings Consisting Of Place, Things, Object, Nature, Plant Names, Namings Originating From Human Elements And Names Based On Simulation)

Öz

Anadolu ağzlarının zengin söz varlığını içeren Derleme Sözlüğü'nde meyve adları geniş yer tutmaktadır. Sözlükte yer alan meyve adları, Anadolu halkı tarafından isimlendirilirken bizlere meyvelerin şekli, rengi, tadı ve yetiştiği yöre hakkında bazı bilgiler vermektedir. Anadolu halkı bu meyveleri adlandırırken de kişi, yer, eşya, nesne, doğa, bitki ve benzetmeye dayalı bazı belirli ölçütler kullanmıştır. “*antalya muşmulası, antep karası*” gibi meyve adları yetiştiği yöre ile adlandırılmıştır. Bununla birlikte meyveler, benzetmeye dayalı bir şekilde de adlandırılmıştır. Söz konusu benzetmeler, iki şekilde yapılmıştır. Birincisinde “*ak kadın parmağı, alabacak*” gibi meyve adları, insan organına benzetilerek yapılmıştır. İkincisinde “*alataşan üzümü, tilki kuyruğu, öküz gözü*” gibi meyve adları, çeşitli hayvanların ismine ve organına benzetilerek yapılmıştır. “*ahmedbey, bahar, güven*” vb. (kişi ismiyle), “*nineelması*” (akraba ismiyle), “*kuman elması, boşnak eriği*” (etnik köken ismiyle) insana ait unsurlardan kaynaklanan meyve adları da Derleme Sözlüğü'nde görülmektedir. Sözlükte ayrıca “*sandık elması*” (eşya ismiyle), “*taşayvası*” (doğada var olan nesne ismiyle), “*karanfil elması*” (bitki ismiyle) oluşan meyve adları görülmektedir. Böylelikle Anadolu'daki halkın meyveleri isimlendirirken meyvelerin yetiştiği yöreyi, insana ait unsurları, eşyayı, nesneyi, doğayı ve bitkiyi esas aldığı, bunun dışında insanların ve hayvanların bazı organlarına meyveleri benzeterek adlandırma yaptıkları çalışma sonucunda görülmüştür. Çalışmanın birinci bölümünde yer adlarından kaynaklanan meyve adlandırmalarına, ikinci bölümünde insana ait unsurlarla ilgili meyve adlandırmalarına, üçüncü bölümünde benzetmeye dayalı meyve adlandırmalarına, dördüncü bölümünde ise eşya, nesne, doğa ve bitki ismiyle oluşan meyve adlandırmalarına yer verilmiştir. Yer, kişi, insana ait unsurlar, eşya, nesne, doğa, bitki ve benzetme ile ilgili tüm meyve adları tespit edilip hangi yörede kullanıldığı da meyve adlarının yanında il ve ilçe olarak verilmiştir. Çalışmada meyve adlandırmalarının nasıl oluştuğunu açıklayarak Türkçenin söz varlığının zenginliğini ortaya koyma ve bazı eserlerde var olan fakat Derleme Sözlüğü'nde var olmayan meyve adlarını tespit ederek Derleme Sözlüğü çalışmalarna katkı sağlama amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Derleme Sözlüğü, Meyve, Meyve Adlandırmaları.

Abstract

In the Derleme Sözlüğü, which includes the rich vocabulary of Anatolian dialects, fruit names also have a large place. While the fruit names in the dictionary are named by the Anatolian people, they give us some information about the shape, color, taste of the fruits and the region where they are grown. While naming these fruits, the Anatolian people used certain criteria such as person, place, object, nature, plant and based on analogy. Fruit names such as “*antalya muşmulası, antep karası*” are named after the region where it grows. However, fruits are also named on analogy. These comparisons were made in two ways. In the first, fruit names such as “*ak kadın parmağı, alabacak*” are made by analogy with the human organ. In the second one, fruit names such as “*alataşan üzümü, tilki kuyruğu, öküz gözü*” were made by analogy with the names and organs of various animals. “*ahmedbey, bahar, güven*” etc. (with the name of the person), the names of fruits originating from human elements such as “*nineelması*” (with the name of a relative), “*kuman elması, boşnak eriği*” (with the name of ethnic origin) are also seen in the Derleme Sözlüğü. The dictionary also includes fruit names consisting of “*sandık elması*” (with the name of the item), “*taşayvası*” (with the name of the object that exists in nature), and “*karanfil elması*” (with the name of the plant). Thus, it has been seen as a result of the study that the people in Anatolia, while naming the fruits, based the region where the fruits are grown, human elements, goods, objects, nature and plants, and other than that, they named some organs of people and animals by analogy with fruits. In the first part of the study, fruit nomenclature originating from place names, fruit nomenclature related to human elements in the second part, fruit nomenclature based on analogy in the third part, and fruit nomenclature formed by the names of goods, objects, nature and plants in the fourth part are included. All fruit names related to place, person, human elements, goods, objects, nature, plants, and analogy have been determined and the region in which they are used is given as province and district besides the fruit names. In the study, it is aimed to reveal the richness of Turkish vocabulary by explaining how fruit nomenclature is formed and to contribute to Derleme Sözlüğü studies by identifying fruit names that exist in some works but do not exist in Derleme Sözlüğü.

Keywords: Derleme Sözlüğü, Fruit, Fruit Nomenclature.

Meltem Gül*
Cahit Sağırdağ*

Sorumlu Yazar Corresponding Author

* Doç. Dr.
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi, Van/Türkiye
Elmek: gulmltm@hotmail.com
ORCID: 0000-0002-3522-5635

* Doktora Öğrencisi
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi, Van/Türkiye
Elmek: sagirdagcahit@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7408-3916

Makale Geçmişi Article History

Geliş Tarihi: 10.10.2022
Kabul Tarihi: 01.11.2022
E-yayın Tarihi: 30.12.2022

Atıf/ Citation:

Gül, M.& Sağırdağ, C. (2022). Derleme Sözlüğü'nde Meyve Adlandırmaları (Yer, Eşya, Nesne, Doğa, Bitki Adlarından Oluşan Adlandırmalar, İnsana Ait Unsurlardan Kaynaklanan Adlandırmalar ve Benzetmeye Dayalı Adlandırmalar). *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (29), s. 52-88.

Giriş

Türk Dil Kurumu tarafından 1939-1949 yılları arasında “*Türkiye’de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi*” ismiyle yayınlanan Derleme Sözlüğü, dilden anlayan uzman kişiler tarafından yapılmadığı için ve derlenmiş olan sözlerin ağızlardaki çeşitli söyleniş biçimleri ve anlam ayrılıkları yeterince yansıtılmadığı için yeni bir derleme faaliyetine ihtiyaç duyulmuştur. Bu yeni derleme faaliyetiyle birlikte Türk Dil Kurumu, önceki derlemelerin aksine bu kez büyük çapta taşradaki gönüllü aydınlarla, Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin yardımlarına başvurmuş ve bu yolla sekiz yılda 450.000 fişlik diyalektolojik malzeme toplamıştır (Korkmaz, 1977: 145,146). Toplanan diyalektolojik malzemeler arasında pek çok meyve adı da yer almaktadır. Özellikle üzüm, armut, kavun, elma, erik, karpuz, kiraz, dut, incir, böğürtlen, kayısı gibi meyve adları Derleme Sözlüğü’nde çok fazla bulunmakta ve Anadolu ağızlarında farklı şekillerde adlandırılmaktadır. Bu meyve adlandırmaları bazen meyvelerin bulunduğu yöre ismiyle “*amasya, antalya muşmulası, antep karası, şam üzümü*” vb.), bazen kişi ismiyle “*bahar, evin, gülnar, tuncer, melike*” vb.), bazen de benzetmeye dayalı bir şekilde yapılmaktadır. Bu benzetmeler çoğunlukla insan, hayvan ve başka varlıkların benzerlik ilişkileri üzerine oluşmaktadır. Parmak, göz, burun, bacak, yürek vb. organlar genellikle meyvelerin şekilsel özelliklerine benzetilmektedir. Tavşan, at, bildircin, tavuk, çakal, dana, deve, tilki, eşek, keçi, kırlangıç, horoz, it (köpek), karga, kedi, koyun, kurbağa, kuzgun, kuzu, manda, oğlak, öküz, aygır gibi hayvanlar da benzetmeye dayalı adlandırmalarda kullanılmaktadır. Turhan Baytop da “*Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*” çalışmasında hayvan adlarının meyve ve bitki isimlendirmelerinde çok kullanıldığını dile getirmektedir:

“Ayı (Ayı çiğdemi, Ayı çileği, Ayıeli, Ayı elması, Ayı eriği, Ayı fındığı, Ayı gülü, Ayıkulağı, Ayı mantarı, Ayıpençesi, Ayı soğanı, Ayı üzümü gibi), Domuz (Domuz ağırşığı, Domuz ayrığı, Domuz baklası, Domuz dikenini, Domuz elması, Domuz eriği, Domuz lâhanası, Domuz pıtrağı, Domuz turpu gibi), Deve (Deveçökerten, Deve dikenini, Deve gengeli, Deve kulağı, Develangır, Develik, Deveşaplağı, Devetabanı, Devetopalağı gibi), Eşek (Eşek dikenini, Eşek gevreği, Eşek gülü, Eşek huyarı, Eşek kangalı, Eşek marulu, Eşek turpu, Eşek yoncası gibi), İt (köpek) (İtboğan, İtburnu, İtcumurdu, İt huyarı, İt kabağı, İt kişnişi, İtsineği, İt üzümü gibi), Kurt (Kurt baklası, Kurtboğan, Kurt böğürtleni, Kurtkulağı, Kurtpençesi, Kurt soğanı), Kuş (Kuş alıcı, Kuşburnu, Kuşdili, Kuş elması, Kuş otu, Kuş övezi, Kuş üzümü, Kuş yemi, Kuş yüreği), Tavşan (Tavşancıl otu, Tavşan elması, Tavşan kirazı, Tavşankulağı, Tavşanmemesi, Tavşantopuğu) ve Yılan (Yılanbıçağı, Yılançık, Yılan cücüğü, Yılan çiçeği, Yılan darısı, Yılan dikenini, Yilandili, Yılanekmeği, Yılan gülü, Yılan otu, Yılan burçağı, Yılanıyastığı)” (2007: 9).

Meyve adlandırmalarında hayvan adlarından çok fazla yararlanıldığı yukarıda verilen meyve adlarından görülmektedir. Fakat adlandırmada bazı hayvan adları kültür içerisinde önemli bir yere sahip olurken, bazıları ise gerek hayvanın diğer hayvanlar içerisindeki yaşayış şekli, gerekse dinî inançtaki yeri münasebetiyle kültürümüzde yer bulamamışlardır. “Domuz” bir hayvan adı olarak dilde “hınzır” kelimesiyle karşılırken; “domuzhınzır” şeklinde bitki ismi olarak da kullanılmıştır (Uçar, 2013: 16). Aynı durum Derleme Sözlüğü’ndeki meyve adlarında da görülmektedir. Sözlükte “*ayıeriği, ayı mamuğu, çakal armudu, eşek inciri, giyik elması, it eriği, itinciri, yonuz eriği*” gibi meyve adlandırmaları yabanî meyve olarak anlamlandırılmaktadır. Bu adlandırmalarda kullanılan hayvanların, yabanî ortamlarda yaşamasından da kaynaklanmaktadır. Sözlükte insanların içinde yaşamaya uyum sağlayan at, tavuk, deve, horoz, inek, kedi, tosun gibi hayvanlar ise “*at memesi, cibilli*

tavuk, devebabanı, horozbudağı, inek memesi, keditudu, tosunburnu şeklinde meyve adı olarak isimlendirilmiş ve yabancı meyve olarak anlamlandırılmamıştır. Saim Sakaoğlu'nun Konya yöresindeki meyve adları ile ilgili çalışmasında da bu benzetmelerin bazıları yer almaktadır: *“öküz göbeği, tavşanbaşı, kuş kirazı, tilki kuyruğu”* (2012: 2061-2072). Antalya'nın Akseki yöresindeki bazı bitki adlarının verilmiş sebepleri üzerine çalışma yapan Ahmet Duran da benzer adlandırmalara rastlamış, araştırmasında tespit etmiş olduğu 47 bitki adının 22'sinin bitki özelliğinden, 12'sinin hayvan adlarından, 6'sının yetiştirme ortamından, 4'ünün kullanım alanından, 2'sinin olgunlaşma döneminden ve bir tanesinin de Lâtin kökenli kelimedenden kaynaklandığını belirtmiştir (1998: 229).

Bitkilerin bir parçası olan meyvelerin, ad oluşumu da bitki adlarının oluşumuna benzemektedir. M. Fatih Alkayış *“Türkiye Türkçesinde Bitki Adları”* adlı doktora tezinde bitki adlarının oluşumunu, kişi adlarıyla kurulan bitki adları, hayvan adlarıyla kurulan bitki adları (hayvan adı + bitki adıyla kurulanlar, hayvan adı + organ adıyla kurulanlar, sadece hayvan adıyla kurulanlar), organ adıyla kurulan bitki adları (birinci kelimesi organ bildiren bitki adları, ikinci kelimesi organ bildiren bitki adları, her iki kelimesi organ bildiren bitki adları) şeklinde bir sınıflandırma yapmıştır (2007: 8). Derleme Sözlüğü'nde geçen meyve adlarının oluşumu bu sınıflandırmadaki oluşuma benzemektedir. *“burnukızıl”* meyve adının birinci sözcüğünde organ adı yer almaktadır. *“aydın göz”* meyve adının ikinci sözcüğünde organ adı görülmektedir. *“danagöz”* kelimesinde ise hayvan adı + organ adıyla meyve adı oluşturmaktadır. Bu nedenle bitkilerin çeşitli nesnelere hareketle benzetme yönü kullanılarak adlandırılmaları, birden fazla kelimenin ad karşılığı olarak kullanılmasını ortaya çıkarmıştır: hanımeli, güveyfeneri, gözlük otu vb. (Uçar, 2013: 2673). Buna benzer adlandırmalar, *“hanımbudu, hatunparmağı, gülburnu”* gibi meyve adlandırmalarında görülmektedir. Ayrıca bitkiler Derleme Sözlüğü'nde de *“arpa armudu, çam kirazı, fesliğan üzümü, gül armudu, karanfil elması”* meyve adlandırması şeklinde görülmektedir.

Benzetmeye dayalı adlandırmaların dışında yer adları da Türk dilinin zenginliklerindedir. Bunların içerisinde meyve isimleri de yer adı olarak kullanılmış ve Türkçenin söz varlığına zenginlik katmıştır. Örneğin; kavun, karpuz, elma, armut, ayva, nar, çilek, kiraz, vişne, incir, erik, üzüm, turunç, zerdali, dut, muz, hurma gibi meyve adlarının Türkiye'deki köy adlarında kullanıldığı görülmektedir (Başkan, 1970: 243). Doğan Aksan, *“Anadolu Yer Adları Üzerine En Yeni Araştırmalar”* adlı çalışmasında elma (70), fındık (34), ayva (30), incir (21) gibi meyvelerle oluşmuş köy adları tespit etmiştir (1973-1974: 189). Hasan Eren ise yer adlarıyla ilgili beyaz ve siyah gibi Arapça ve Farsça kökenli renk adlarının aksine Anadolu'daki halkın Türkçe olan ak ve kara sözcüklerini benimsediğini ve yer adlarına bu renkleri verdiklerini belirtmektedir (2018: 19). Bu kullanım Derleme Sözlüğü'ndeki *“aşıkara”* gibi yer adlarından kaynaklanan meyve adlarında görülmektedir.

Derleme Sözlüğü'nde ayrıca akraba ismiyle oluşan (nineelması), etnik köken ismiyle oluşan (boşnak eriği), cinsiyet ismiyle oluşan (karakız, erkek üzümü), dinî inançla ilgili oluşan (peygamber üzümü), araç-gereç ismiyle oluşan (yayarmudu, baston), çalgı ismiyle oluşan (aş davul, davulgu), gıda ismiyle oluşan (aksirke, bal erik), giysi ismiyle oluşan (ketengömleği), kap-kacak ismiyle oluşan (bardak eriği),

kesici-delici-batıcı aletlerden oluşan (delibalta, orakeriği), ev eşyalarıyla oluşan (askı düleği, sandık elması) gibi farklı konularda meyve adlandırmaları yer almaktadır.

Meyve adlarının oluşumunda aktarmaların da önemli bir yeri vardır. Bu konu ile ilgili Doğan Aksan'ın görüşlerinden yararlanan Yasemin Yıldız, "Bitki Adlarının Oluşumunda Aktarmaların Etkisi" adlı çalışmasında aktarma türlerini; insandan doğaya aktarma, doğadan insana aktarma, doğadaki nesnelere arasında aktarma, somutlaştırma, duyular arasında aktarma (2021: 117-123) şeklinde sınıflandırmıştır. Bu aktarmalardan bazıları Derleme Sözlüğü'ndeki meyve adlandırmalarında görülmektedir. "at memesi, bıldırcınbudu, danagözü, devegözü, dilkikuyruğu, taşayvası, kumarmudu, kumeriği, bostangüzeli, dağalması, dağ üzümü" gibi meyve adları doğadaki nesnelere arasında aktarma yapılarak oluşmuştur.

Farklı isimlendirmeler sadece meyve çeşitlerinde olmamakta, ayrıca meyvenin kendi ismi de tarihi Türk lehçelerinde ve çağdaş Türk lehçelerinde farklı şekillerde adlandırılmaktadır. Tarihi Türk lehçelerinden Eski Türkçede *yemiş* kelimesi ile ifade edilmekte, Uygur metinlerinde ise meyve kavramı için *yemiş* ve *tüş* kelimeleri birlikte kullanılmaktadır. Çağdaş Türk lehçelerinde; Azeri Türkçesinde *meyvə*, Türkmen Türkçesinde *mîve*, Kırgız Türkçesinde *mömö*, Kazak Türkçesinde *mıyva*, Özbek Türkçesinde *mevā* şeklinde yer almaktadır (aktaran: Kültürel, 2006: 351). Türk dilinde kullanılan meyve kelimesi ise Türkçeye Farsçadan *mîve* olarak geçmiş, günümüzde meyve şeklini almıştır. Günümüz Türkçesinde meyve yanında yemiş olarak da yaygın kullanıldığı görülmektedir. Meyvenin kelime anlamı ise günümüzde Güncel Türkçe Sözlükte, "bitkilerde çiçeğin döllenmesinden sonra yumurtalığın gelişmesiyle oluşan tohumları taşıyan, genellikle yenebilen organ, yemiş" <https://sozluk.gov.tr> (Erişim: 28.02.2022) şeklinde geçmektedir.

İncelemede meyve adları; yer adlarından kaynaklanan meyve adlandırmaları, insana ait unsurlarla ilgili meyve adlandırmaları, benzetmeye dayalı meyve adlandırmaları, eşya, nesne, doğa ve bitki ismiyle oluşan meyve adlandırmaları biçiminde tasnif edilip Derleme Sözlüğü'nde tespit edilmeye çalışıldı. Sözlükte bulunan meyvelerin; Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü (Caferoğlu, 1968), Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı (Tietze, 2002-2020), Dede Korkut (Ergin, 2009), Divanu Lûgat-it Türk (Atalay, 2013), Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü (Eyuboğlu, 2017), Çağdaş Türkçenin Etimoloji Sözlüğü <https://www.nisanyansozluk.com/> (Erişim: 28. 02. 2022), Güncel Türkçe Sözlük <https://sozluk.gov.tr> (Erişim: 28.02. 2022), Kutadgu Bilig (Arat, 1979), Abuşka Lûgatı (Atalay, 1970), An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish (Clouston, 1972), Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat (Devellioğlu, 2013) gibi eserlerde de var olup olmadığı araştırılmıştır. Var olan meyve adları anlamları ile birlikte yazılırken, sözlükte bulunmayan meyve adları ise (-) şeklinde işaretlenmiştir. Çalışmanın amacı Anadolu ağızlarındaki meyve adlandırmalarının nasıl meydana geldiğini açıklayarak Türkçenin zengin söz varlığını ortaya çıkarmak ve yukarıda bahsedilen eserlerde var olan fakat Derleme Sözlüğü'nde bulunmayan meyve adlarını tespit ederek Derleme Sözlüğü çalışmalarına katkı sağlamaktır.

1. Yer Adlarından Kaynaklanan Meyve Adlandırmaları

Meyveler, bir yandan "kabakçı", "badem gözlü", "elma yanaklı" türündeki yakıştırma ile, insanı tasvir eden isimler olurken, bir yandan da yer ismi olmaktadır. Kazakistan'ın eski başkenti Almatı, "elmalık" anlamına gelir. Almatı'ya coğrafya kitaplarında eskiden Alma Ata denirdi; Alma Ata bu şehrin isminin Rusça'daki

şeklidir; gerçek adı, Kazak Türkçesiyle elma bahçesidir çünkü Orta Asya elmanın ana vatanıdır. (Naskali, 2008: 1). Bununla birlikte Türkler, yerleştikleri yerlerin coğrafi özelliğine, yerin ve çevresinin bitki örtüsüne, yerleşim biriminin konumuna ve ürettikleri ürünlere göre adlar seçmişlerdir (aktaran: Yakupoğlu 2008: 421). Derleme Sözlüğü'nde de yetiştiği yörenin adını almış meyve adlandırmaları vardır: “*amasya, antalya muşmulası, antep karası, şam üzümü*” vb. Bu adlandırmalarda bazen ses değişiklikleri, yer değiştirme, ses düşmesi vb. ses olayları da görülür: “*anakara üzümü*” (Ankara), “*gilebolu*” (Gelibolu, Çanakkale), “*ahlak, ahlet, alfat, alhat*” (Ahlat, Bitlis). Koz (ceviz) adı ise çoğunlukla Kastamonu ve çevresindeki köylerde Kozlu-dere, Kozlu-köy, Kozlu-sekü, Kozlu-viran, Kozluca, Kozluca-depe, İman Kozcuğazı, Kozcuz, Bel-koz şeklinde yer adları olarak kullanılmıştır. (Yakupoğlu, 2008: 436-438). İstanbul'un Beykoz, Kozyatağı gibi semtleri de isimlerini bu meyveden almışlardır. (Naskali, 2008: 1).

1.1. Yetiştigi Yöreye Göre, İl, İlçe, Köy ve Semt İsminden Kaynaklanan Meyve Adlandırmaları

Derleme Sözlüğü'nde Türkiye'nin Adıyaman, Ankara, Antep, Antalya, Amasya (il isminden kaynaklanan meyve adları), ayaş (Ankara ilçesi), belen (Hatay ilçesi), güzeloğlan (Sivas ilçesine bağlı köy) gibi yer adları yanında *şam üzümü* gibi yurt dışı yer adlarından kaynaklanan meyve adları da bulunmaktadır.

adıyaman: 1. Şeftali. (Dişli *Bolvadin -Af.; Çaltı, Yakaköy *Gelendost, Sağırköy, Sücüllü *Yalvaç -Isp.; -Brs.; -Ks.; -Sn. köyleri; *İskilip, *Osmancık, Hacıhamza -Çr.; *Merzifon köyleri, Varay, Ziyere -Ama.; *Zile -To.; Karaözü *Gemerek -Sv.; -Krş.), 2. Badem. (-İz.; -Ezc.; -Ky ve köyleri), (DS, c. I, s. 67). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

ahlet, ahlet: Yaban armudu. (Uluşiran *Şıran, Tekke, Haşara -Gm.; Genek *Yatağan -Mğ.), (DS, c. I, s. 132). ahlat: Yaban armudu. (TDES, s. 15). ahlat: Yaban armudu. (ÇTES), AL (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-).

ahlet: Yaban armudu. (Dereçine *Sultandağı -Af.), (DS, c. VI, s. 4412). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

ala ayaş: Siyahlı beyazlı ve iri taneli bir çeşit üzüm. (Hasanoğlan -Ank.), (DS, c. I, 171). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

alfat: Ahlat. (*Soma -Mn.), (DS, c. VI, s. 4417). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

alfat, (alhat): Yabanî armut. (Gölcük *Tefenni -Brd.; Çandarlı *Bergama -İz.; Pelitköy, Karaağaç *Burhaniye -Ba.; *Mustafakemalpaşa -Brs.; *Kandıra -Kc.), alhat: (*Edremit yörük köyleri -Ba.; Kunderen -Kü.; Bozan -Es.; Akçakavak *Düzce -Bo.; Çayırdere *Silivri -İst.), (DS, c. I, s. 212). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

alvar eriği: Yaş ve kuru olarak yenen, kırmızı, yuvarlak erik. (İlyas *Keçiborlu -Isp.; Çamaklıdere *Korkuteli -Ant.), (DS, c. I, s. 234). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

amasiya, (amasya): Uzun zaman taze kalan bir çeşit üzüm. (*Arapkir -Ml.), amasya: (*Ağın *Keban -El.), (DS, c. I, s. 237). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

anakara üzümü: Şarapçılıkta kullanılan iri taneli, ince kabuklu bir çeşit üzüm. (Dereköy -To.), (DS, c. I, s. 249). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

antalya muşmulası: Yeni dünya, malta eriği. (-Isp.), (DS, c. I, s. 280). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

antep karası: Bir çeşit kırmızı üzüm. (*Kilis -Gaz.), (DS, c. I, s. 280). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

aşıkaraköy, (aşıkara): Bir çeşit kara üzüm. (-Dz.), aşıkara: (*Sarayköy köyleri -Dz.), (DS, c. I, s. 354). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

ayaş: Kimi siyah, kimi beyaz iri taneli üzüm. (Hasanoğlan -Ank.), (DS, c. I, s. 408). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

azezi, (azazi): Taneleri sivri uçlu bir çeşit üzüm. (Hartlap *Afşin, Bertiz -Mr.; Bahçe -Ada.; Zencidere -Ky.), azazi: (*Sarıyer -İst.), (DS, c. I, s. 437). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

belen: Kokulu, iri beyaz taneli bir çeşit üzüm. (Demirci -Kn.), (DS, c. I, s. 612). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

besni üzümü: Bir çeşit çekirdeksiz, çok tatlı, yuvarlak taneli üzüm. (-Ml.), (DS, c. I, s. 640). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

beylerce: Büyük, beyaz yuvarlak taneli ve kokulu bir çeşit üzüm. (*Eşme -Uş.; -Isp.; *Sarayköy köyleri -Dz.), (DS, c. I, s. 648). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

beyolu: Bir çeşit beyaz üzüm. (Genek *Yatağan, -Mğ.), (DS, c. I, s. 648). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

birgi: Ufak taneli siyah üzüm. (Görece -İz.), (DS, c. I, s. 701). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

borarmut: Pişmiş armut. (*Çarşamba -Sm.), (DS, c. I, s. 137). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

bozdığan armudu, (bozdoğan, bozdurğan): Yazın olan iri, sarı ve iyi cins bir armut. (-Gm.), bozdoğan: (Çayağzı *Şavşat -Ar.), bozdurğan: (Argıthanı -Kn.), (DS, c. I,

s. 750). bozdoğan, buzdığan: İyi bir cins armut. (TETL, c. I, s. 378). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TDES (-).

cincife üzümü: Kırmızı, küçük taneli, şarap yapmakta kullanılan bir çeşit üzüm. (Dereköy -To.), (DS, c. II, s. 976). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

damaskene: Bir çeşit erik. (Küçükisa *Zile -To.), (DS, c. II, s. 1350). damaskene: Bir çeşit erik. (TETL, c. I, s. 555). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TDES (-).

darende: Kendisi ve çekirdeği uzun ve tatlı, çok kokulu iyi cins bir kayısı çeşidi. (-Nğ.), (DS, c. II, s. 1369). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

derende: Koyu kırmızı renkli az sulu bir üzüm çeşidi. (*Ağın *Keban -El.), (DS, c. II, s. 1433). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

dımışkı: İri taneli, beyaz, tatlı üzüm. (Mastat, Bardas *Karaman -Kn.), (DS, c. II, s. 1461). dımışki: Bir tür üzüm. (GTS). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

dombay eriği: Kabuğu mor, içi sarı renkli, güzel kokulu, iri bir çeşit erik. (*Düzce -Bo.), (DS, c. II, s. 1552). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

ergân üzümü: Küçük siyah taneli, erken olgunlaşan bir çeşit üzüm. (-Ezc.), (DS, c. III, s. 1767). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

erkenet: Bir üzüm çeşidi. (Uğurlu *Ermenek -Kn.), (DS, c. III, s. 1774). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

esebalı, (esebee): Bir çeşit üzüm. (-Mr.; -Ky.; Dindebol *Ermenek -Kn.), esebee: (*Silifke -İç.), (DS, c. III, s. 1778). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

gilebolu: Ufak salkımlı bir çeşit yabanî kiraz. (-Ky.), (DS, c. III, s. 2076). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

gömeç: Bir çeşit erik. (Sofular *Eğridir -Isp.), (DS, c. III, s. 2148). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

güzeloğlan: Yuvarlak kalın kabuklu, sarı renkli bir çeşit üzüm. (Kazova -To.), (DS, c. III, s. 2243). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

halıç: Yabanî armut. (-Uş.), (DS, c. III, s. 2260). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

honaz: Erken olgunlaşan kara kiraz. (Çerçin -Brd.), (DS, c. III, s. 2401). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

istanbul üzümü: Böğürtlen. (Kesme *Divriği -Sv.), (DS, c. IV, s. 2561). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kanlıpınar: Kısa saplı, kırmızı renkli bir çeşit kiraz. (*Çarşamba -Sm.), (DS, c. IV, s. 2627). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kozak üzümü: Kalın kabuklu, iri taneli, çekirdekli siyah ya da beyaz bir üzüm çeşidi. (*Sarıncaeli -Çkl.), (DS, c. IV, s. 2946). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

melendere ayvası: Bir okka ağırlığında bir çeşit ayva. (*Düzce -Bo.), (DS, c. IV, s. 3156). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

muş: Malta eriği. (-Rz.), (DS, c. IV, s. 3224). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

mutüzümü: Çekirdeği kolay ezilen siyah ve gevrek bir çeşit üzüm. (*Bor -Nğ.), (DS, c. IV, s. 3227). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

şam üzümü, (şamrazakısı): Kalın kabuklu bir çeşit üzüm. (*Bayramiç -Çkl.; -Ml.), şamrazakısı: (*Bornova -İz.), (DS, c. V, s. 3744). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

şamı tud: Kara dut. (*Antakya -Hat.), (DS, c. V, s. 3743). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

tokat: Bir çeşit uzun, iri taneli üzüm. (*Güdül ve köyleri -Ank.), (DS, c. VI, s. 4768). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

torasaninciri: Patlıcan incirinden küçük, morumsu renkte, tatlı bir çeşit incir. (-Tr.), (DS, c. V, s. 3970). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

tut: Dut ağacı ve meyvesi. (*İğdır -Kr.), (DS, c. VI, s. 4777). dut, tut: Dut, dut ağacı. (TETL, c. I, s. 665). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TDES (-).

tut: Dut, (-Sm.; -Ml.; -Gaz.; Erçene *Afşin, Yusufhacılı, -Mr.; Hacıilyas *Koyulhisar -Sv.; *Akşehir -Kn.; Hüdede *Silifke -İç.), (DS, c. V, s. 3999). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

1.2. Doğada Var Olan Mekân İsmiyle Oluşan Meyve Adlandırmalar

Doğada var olan *ayyla, bostan, dağ, orman* gibi mekân isimleri Derleme Sözlüğü'nde yer almaktadır.

alt yaylası kiraz: Beyaz renkli bir kiraz. (-Bo.), (DS, c. I, s. 233). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

bostan güzeli: Küçük, yuvarlak, kokulu bir çeşit kavun. (Sücutlü *Yalvaç -Isp.; *Tefenni -Brd.; İshaklı *Çivril -Dz.), (DS, c. I, s. 742). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

dagerigi, (dāeri): Dağ eriği, yabanî erik. (*Bergama -İz.), dāeri: (Hasanoğlan -Ank.), (DS, c. II, s. 1321). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

dağalması: 1. Dağ elması, yabanî elma. (*Antakya -Hat.; *Fethiye ve köyleri -Mğ.) 2. Adaçayı ve fındık büyüklüğündeki meyvesi. (*Bodrum -Mğ.), (DS, c. II, s. 1321). dağ elması: Yabani elma. (GTS). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

dağ armıdı: Yabanî armut. (*Bor -Nğ.), (DS, c. II, s. 1323). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

dağ üzümü: Pekmezi yapılan siyah bir çeşit üzüm. (Moran -Dz.), (DS, c. II, s. 1326). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

götlek ormanı: Böğürtlen. (*Karamanlı, *Tefenni -Brd.), (DS, c. III, s. 2165). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

2. İnsana Ait Unsurlarla İlgili Meyve Adlandırmaları

Çalışmanın bu bölümünde M. Fatih Alkayış'ın *Türkiye Türkçesinde Bitki Adları* (2007), adlı doktora tezindeki sınıflandırmadan yararlanılmıştır.

Derleme Sözlüğü'nde *bahar, gökçe, alidede, nineelması, arab elması, boşnak eriği, analı kızlı, erkek üzüm, peygamber üzümü, davulcu, doğum* gibi insana ait unsurlarla ilgili meyve adlandırmaları görülmektedir.

2.1. Kişi Adlarından Kaynaklanan Meyve Adları

Derleme Sözlüğü'nde bazı meyveler, "*bahar, gökçe, melike, salman, sergen, tuncer*" gibi şahıs isimleri ile adlandırılmaktadır. Erdoğan Boz, "*Türkiye Türkçesinde Kişi Adı Olarak Meyve Adları*" adlı çalışmasında meyve adı olarak kişi adları üzerinde durmuştur. Bazı meyve adlarının kişi adı olarak kullanılmasında bu çalışmadan yararlanılmıştır.

ahmedbey: Bir çeşit tatlı üzüm. (-Çr.), (DS, c. I, s. 132). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

alaca: Ben düşmüş üzüm, erken olgunlaşan bir çeşit üzüm. (*Sivrihisar -Es.; *Kilis, Lohan -Gaz.; *Bünyan -Ky.; -Nş; *Bor -Nğ. ve çevresi; Doğanbey *Beyşehir -Kn.), (DS, c. I, s. 175). alaca: Ağaçta olgunlaşan ilk meyve, meyvelere genellikle üzüme düşen ben. (GTS). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

alidede: Güz armudu, küçük ve bir tarafı kırmızı armut. (Uçhisar -Nş.), (DS, c. I, s. 222). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

aloğlu: Şarap yapmakta kullanılan kokulu, kehribar renginde bir çeşit üzüm. (Yeşilöz *Güdül -Ank.), (DS, c. VI, s. 4418). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

altınbaş: 1. Kabuğu sarı benekli, çok tatlı bir çeşit kavun. (*Kırkağaç -Mn.; -Ba.; -İst.; İsmetiye -Brs.; -Ed.) 2. Sarı, kalın kabuklu bir çeşit lezzetli üzüm. (*Zara -Ama.), (DS, c. I, s. 231). altınbaş: Genellikle Ege bölgesinde yetişen, yuvarlak, kalınca kabuklu güzel bir tür kavun. (GTS). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

bahar: Zeytin çekirdeği ve ceviz büyüklüğündeki kavun. (*Susurluk -Ba.; *Mustafa Kemal Paşa -Brs.; *Osmaneli -Bil.), (DS, c. I, s. 487). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

bekiroğlu: İri uzun taneli, sarı renkte bir üzüm. (-To. köyleri), (DS, c. I, s. 602). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

berge (berke): 1. Kayısı, zerdali. (-Ama.; *Şarkışla, Savrun *Divriği -Sv.), berke: (-Ezm.) 2. Şeftali. (-Sv.), (DS, c. I, s. 633). berge: Kayısı, zerdali, şeftali. (TETL, c. I, s. 318). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TDES (-).

boduroğlu: İri taneli üzüm. (-To.), (DS, c. I, s. 722). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

böke: Büyüyememiş kavun. (*Aksaray -Nğ.), (DS, c. I, s. 767). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

çilek, (çileyh): Yabanî çilek. (Başhöyük *Kadınhanı -Kn.), çileyh: (Uluşiran, Şiran -Gm.), (DS, c. II, s. 965). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

çekin: Meşe ağaçlarında olan bir çeşit meyve. (Evlili, Keşlik -Kn.), (DS, c. II, s. 1113). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

çulluoğlu: Bir çeşit üzüm. (-Hat.), (DS, c. II, s. 1303). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

emirali: Kışa kadar saklanabilen, sarı renkli bir çeşit üzüm. (-Nğ.), (DS, c. III, s. 1736). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

erik: Kayısı. (-Vn.), (DS, c. VI, s. 4999). erik: Gülgillerden, beyaz çiçekli bir ağaç, bu ağacın kabuğu ince, çeşitli renklerde, mayhoş veya tatlı, eti sulu, tek ve sert çekirdekli yemişi. (GTS). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

evin: Ardiç meyvesi. (İğneciler *Mudurnu -Bo.), (DS, c. III, s. 1807). ävin: Yemiş, hububat tanesi, tohum. (EUTS, s. 78). evin: tohum, tane, tahıl tanesi. (TDES, s. 250). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-).

fadine: Kışlık kavun. (*Kandıra -Kc.), (DS, c. III, s. 1831). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

gilyaz: Kiraz. (*Bulanık -Mş.), (DS, c. III, s. 2078). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

gülнар: Kiraz. (Evreşe *Gelibolu -Çkl.), (DS, c. VI, s. 4515). gülнар: Nar çiçeği. (ÇTES). AL (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

güven: Yabanî vişne. (Şabanözü *Polatlı -Ank.), (DS, c. III, s. 2240). güven: Yaban vişnesi. (TDES, s. 306). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-).

göğem, (göğem eriği, göğ erik): bir çeşit yabanî, ekşi erik. (*Eğridir -Isp.; *Emet -Kü.; Keskin, Tokat -Es.; İğneciler *Mudurnu -Bo.; -Sm; Uluşiran *Şiran -Gm.; Yukarıkale *Koyulhisar -Sv.), göğem eriği: (Bağılı *Şarkıkaraağaç -Isp.; Eğrigöz *Emet -Kü.; Karkıncık *Artova -To.), göğ erik: (*Bor -Nğ.; *Ermenek -Kn.), (DS, c. III, s. 2128). göğem, gövem, güvem: Bir çeşit dağ eriği. (TETL, c. II, s. 168). göğem: Bir çeşit yabanî, ekşi erik. (ÇTES). AL (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TDES (-).

gökçe: Bir çeşit armut. (*Mudanya -Brs.), (DS, c. III, s. 2135). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

gövem: Sonbaharda yetişen bir çeşit siyah üzüm. (-Sv.), (DS, c. III, s. 2168). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

hejir: İncir. (Şenoba *Uludere -Hak.), (DS, c. III, s. 2329). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kösehalil: Çok tatlı, yuvarlak taneli bir çeşit beyaz üzüm. (*Antakya ve çevresi -Hat.), (DS, c. IV, s. 2973). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

melike, (meliki): Kırmızı renkli, güzel kokulu bir çeşit üzüm. (-Mğ.), meliki: (Bodrum -Mğ.), (DS, c. IV, s. 3158). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

mestan: Çok küçük kavun. (İbradı *Akseki -Ant.), (DS, c. VI, s. 4595). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

narınc: Pembe, yuvarlak taneli, tatlı bir üzüm çeşidi. (Moran -Dz.), (DS, c. IV, s. 3240). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

örük: Erik. (Hacıahmet *Düzce -Bo.; Karabüzey *Araç -Ks.; -Sm.), (DS, c. V, s. 3354). örük: erik. (AL, s. 97). ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

pınar: Nar ağacı ve meyvesi. (*Honaz -Dz.), (DS, c. V, s. 3456). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

salman: Bir çeşit üzüm. (Ovacık *Tavas -Dz.), (DS, c. VI, s. 4669). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

sergen: Kırmızı, şırası az bir çeşit üzüm. (*Ağın -El.), (DS, c. V, s. 3590). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

sergenlik üzüm: Tavana asılarak kış için saklanan üzüm. (*Merzifon -Ama.), (DS, c. V, s. 3590). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

tuncer: İncir. (-Ml.), (DS, c. V, s. 3994). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

yusufcuk: Mandalina. (-Sm.; -Ant.), (DS, c. VI, s. 4324). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

yusuflu: Limon. (Bulgurlu *Ereğli -Kn.), (DS, c. VI, s. 4324). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

2.2. Akraba İsmiyle Oluşan Meyve Adlandırmaları

Derleme Sözlüğü'nde *dede*, *nine*, *ana*, *baba* gibi akrabalık bildiren sözcükler meyve adlarında kullanılmaktadır.

alidede: Güz armudu, küçük ve bir tarafı kırmızı armut. (Uçhisar -Nş.), (DS, c. I, s. 222). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

nineelması: Temmuzda olgunlaşan, yuvarlak ve kepekli bir çeşit elma. (*Bafra -Sm.), (DS, c. IV, s. 3253). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

analı kızılı: Salkımında irili ufaklı taneleri bulunan bir çeşit üzüm. (*Sivrihisar -Es.), (DS, c. I, s. 251). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

anası ölü: İçi geçmiş, yumuşamış kavun, karpuz. (-Sm.), (DS, c. I, s. 253). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

baba inciri: Olgunlaşmadan düşen erkek incir. (-Sm.), (DS, c. I, s. 450). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

gelin güveyi elması: Tatlı, kırmızı elma. (-Nş.), (DS, c. III, s. 1980). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

2.3. Etnik Köken İsmiyle Oluşan Meyve Adlandırmaları

Derleme Sözlüğü'nde *Arap, Acem, Boşnak, Bulgar, Kureyş, Rum* gibi etnik köken isimleri meyve adlandırmalarında görülmektedir.

acamlar alması: Kırmızı renkli bir çeşit elma. (Uğurlu *Ermenek -Kn.), (DS, c. I, s. 37). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

acemi: Çekirdeği tatlı kayısı. (*Kilis -Gaz.), (DS, c. I, s. 44). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

arab elması: İrice, koyu kırmızı, mayhoş, kiraz mevsiminde yetişen bir çeşit elma. (*Bafra -Sm.), (DS, c. I, s. 292). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

areb kozu: Kabuklu taze ceviz. (Kerkük), (DS, c. I, s. 308). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

boşnak eriği: Elle kolayca bölünebilen ve çekirdeği ayrılan, oval, morumsu bir erik çeşidi. (*Düzce -Bo.), (DS, c. I, s. 742). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

karabulgar: Küçük salkımlı bir cins üzüm. (Gedelek *Orhangazi -Brs.), (DS, c. IV, s. 2639). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kuman elması: Ekşimsi bir çeşit elma. (Haçavera *Maçka -Tr.), (DS, c. IV, s. 3000). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kureyş: Geç olgunlaşan, yuvarlak taneli bir çeşit üzüm. (Gündüzbey -Ml.), (DS, c. IV, s. 3008). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

urumu: Ak yuvarlak üzüm. (*Kilis -Gaz.), (DS, c. VI, s. 4044). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

2.4. Cinsiyet İsmiyle Oluşan Meyve Adlandırmaları

Kadın, kız, hanım, hatun, er, erkek gibi cinsiyet bildiren sözcükler Derleme Sözlüğü'nde meyve adı şeklinde yer almaktadır.

güzeloğlan: Yuvarlak kalın kabuklu, sarı renkli bir çeşit üzüm. (Kazova -To.), (DS, c. III, s. 2243). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

ak kadın barmağı: Büyük salkımlı, uzun taneli bir çeşit beyaz üzüm. (Yassıviran *Senirkent -Isp.), (DS, c. I, s. 155). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

analı kızılı: Salkımında irili ufaklı taneleri bulunan bir çeşit üzüm. (*Sivrihisar -Es.), (DS, c. I, s. 251). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

er erik: Can eriği. (*Görel -Gr.), (DS, c. III, s. 1766). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

erkek üzüm: Şırası az çıkan kalın kabuklu üzüm. (Koyunbaba *Kalecik -Ank.; *Beyşehir -Kn.), (DS, c. III, s. 1774). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

gadin budu: Biçimi uzun olan karpuz türü. (*Ağın *Keban -El.), (DS, c. III, s. 1890). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

hanımbudu: Kavun, karpuz. (-Brs. ve çevresi.), (DS, c. III, s. 2274). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

hatınbarnağı: Uzun taneli beyaz üzüm. (*Afşin -Mr.), (DS, c. III, s. 2306). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

hatunparmağı, (hatunmemesi): Uzun, beyaz bir çeşit üzüm. (*Ağın *Keban -El.; *Siverek -Ur.; -Ky.), (DS, c. III, s. 2307). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kadınparmağı, (kadınbarmak): 1. Beyaz ya da siyah, uzun, ince kabuklu bir çeşit üzüm. (*Atabey -Isp.; -Dz.; *Demirci -Mn.; *Saricaeli -Çkl.; *Mudurnu -Bo.; -Isp.; *Vezirköprü -Sm.; *Güdül, *Ayaş -Ank.; -Kn.), kadınbarmak: 2. İnce, uzun, sulu, yumuşak armut. (-Sn.), (DS, c. IV, s. 2591). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

karakız: Sert kabuklu bir çeşit üzüm. (Sille -Kn.), (DS, c. IV, s. 2648). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

2.5. Dinî İnançla İlgili Oluşan Meyve Adlandırmaları

Derleme Sözlüğü'nde *peygamber, melek, cevşen, hacı* gibi dinî inançla ilgili meyve adlandırmaları yapılmıştır. Örnekleri verilen bu isimler, meyve adlandırmalarında olumlu bir şekilde adlandırılmıştır. Fakat İslam tarihinde ismi olumsuz şekilde anılan Ebu Cehil gibi isimlerin meyve adlandırmasına da olumsuz bir şekilde eklendiği görülmektedir. Nitekim Derleme Sözlüğünde *ebucahil* küçük kavun ve karpuz için kullanılmış, Armenag K. Bedevian'ın *Resimli Çokdilli Bitki Adları Sözlüğü*'nde ise *Abu cehl karpuzu* şeklinde bir adlandırma yapılmış ve acı elma anlamında olumsuz bir şekilde yer almıştır (Bedevian, 2021:179).

peygamber üzümü: Bağcılarca beğenilen iri taneli bir çeşit üzüm. (Dereköy -To.), (DS, c. V, s. 3440). peygamber üzümü: Bir tür tatlı, iri üzüm. (GTS). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

alamelek, (alamelik): Bir yanı kırmızı bir yanı sarı, iri taneli kiraz. (Ersis *Yusufeli, Çayağzı *Şavşat, *Ardanuç -Ar.), alamelik: (*Ardanuç ve köyleri, *Yusufeli -Ar.), (DS, c. I, s. 193). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

cinci armudu: Kışın olgunlaşan sarı renkli ve dayanıklı bir çeşit armut. (-Gm.), (DS, c. II, s. 976). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

ebece, (ebece, ebicahal, ebucahil): Küçük kavun ve karpuz. (*Honaz -Dz.; Afşar *Alaşehir -Mn.; *Mucur -Krs.; *Fethiye ve köyleri.), (DS, c. III, s. 1651). AL (-),

ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

Çevşen: Yaprağı yaprak sarmak için elverişli bir çeşit üzüm. (-Nğ.), (DS, c. II, s. 1155). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

hacıbalbal: Bir çeşit tatlı üzüm. (Bulgurlu *Üsküdar -İst.), (DS, c. III, s. 2248). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

2.6. İnsan Hayatının Evreleri İle İlgili Oluşan Meyve Adlandırmaları

İnsanoğlunun doğum ve ölüm gibi hayat evreleri Derleme Sözlüğü'nde meyve adı olarak kullanılmaktadır.

anası ölü: İçi geçmiş, yumuşamış kavun, karpuz. (-Sm.), (DS, c. I, s. 253). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

doğum, (dugum): Frenk üzümü. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı -Kn.), (DS, c. II, s. 1539). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

2.7. Meslek İsmiyle Oluşan Meyve Adlandırmaları

Derleme Sözlüğü'nde *çoban, davulcu, değirmenci, ebe* vb. mesleklere göre meyve isimleri oluşmuştur.

al pehlivan: Bir çeşit kırmızı üzüm. (Erenköy, Yakacık -İst.), (DS, c. I, s. 229). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

Çoban elması: Ufak boylu ağacın, mısır büyüklüğündeki kırmızı meyvesi. (-Sv.), (DS, c. II, s. 1254). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

Davulcu: Böğürtlen. (-Ba. ve çevresi), (DS, c. II, s. 1382). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

Değirmenci, (değirmenci üzümü): Siyah bir üzüm çeşidi. (-Ky.), (DS, c. II, s. 1401). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

Ebe: Ham eriklerin arasından daha önce olgunlaşıp, yenebilen ekşi erik. (Peşman, *Daday -Ks.), (DS, c. III, s. 1650). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

Ebembulguru: Bük üzümü. (*Reşadiye ve köyleri -To.), (DS, c. III, s. 1654). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

2.8. Evlilik İle İlgili Meyve Adlandırmaları

Derleme Sözlüğü'nde evlilik ile ilgili meyve adlandırmalarında *gelin* sözcüğü kullanılmaktadır.

gelinarmutu: Allı ve küçük bir çeşit armut. (DS, c. III, s. 1979). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

gelinbarmağı, (genlin bannağı): Parmak ucu biçiminde üzüm. (-Çr.; Dereköy -To.; Bayadı -Or.; Karaözü *Gemerek -Sv.), genlinbannağı: (*Zile -To.), (DS, c. III, s. 1979). gelinparmağı: uzun taneli bir tür üzüm. (GTS). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

gelinbarmağı: Bir çeşit erik. (Aşudu *Darende -Ml.) 2. İri bir çeşit üzüm. (*Bolvadin -Af.; Dallica *Nazilli -Ay.; *Lapseki -Çkl.; -To.; Peşerek, Uşhum *Yusufeli -Ar.; *Koyulhisar -Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan -Yz.), (DS, c. III, s. 1981). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

gelin elması: Kırmızı, büyük bir çeşit elma. (Haçavera *Maçka -Tr.; -Gm.), (DS, c. III, s. 1980). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

2.9. İnsanın Fiziki Yapısıyla Oluşan Meyve Adlandırmaları

Bu adlandırmalarda insanın dış görünüşündeki *kel, köse, sakal, göbek* gibi fiziki unsurları görülmektedir.

göbek elması: Bir çeşit elma. (-Gm.), (DS, c. III, s. 2114). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kel: Olmamış, ham meyve. (-Vn.), (DS, c. IV, s. 2752). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kösehalil: Çok tatlı, yuvarlak taneli bir çeşit beyaz üzüm. (*Antakya ve çevresi -Hat.), (DS, c. IV, s. 2973). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

sakalçürüten: Bir çeşit sulu şeftali. (-Sm.), (DS, c. V, s. 3519). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

sakalıslayan: Çok tatlı bir çeşit sulu armut. (Keşanuz -Ank.), (DS, c. V, s. 3519). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

sakaloynatmaz: Top çekirdekli, güzel kokulu bir çeşit kavun. (Sorun -Yz.), (DS, c. V, s. 3519). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

sarıgöbek elması: Sarımsı yeşil sonbahar elması. (-Gm.), (DS, c. V, s. 3547). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

2.10. İnsanın Özelliklerine Göre Meyve Adlandırmaları

Bu adlandırmalar; *deli, hor, nazik, tiryaki* gibi insana ait özellikler ile yapılmaktadır.

delierik: Çakal eriği. (*Çavuşlu göçmenleri -İst.), (DS, c. II, s. 1411). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

delikiraz: Bir çeşit kiraz. (Zencidere -Ky.), (DS, c. II, s. 1412). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

hor elması: Çok kokulu bir çeşit elma. (-Gm.), (DS, c.III, s. 2411). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

nazikelması: Yazın yetişen kırmızı renkli bir çeşit elma. (-Gm.), (DS, c. IV, s. 3243). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

tiryaki: Oval taneli bir çeşit üzüm, razakı üzümü. (-Bil. ve çevresi), (DS, c. V, s. 3942). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

2.11. Unvan İsmiyle Oluşan Meyve Adlandırmaları

Derleme Sözlüğü'nde *bey*, *emir*, *sultan* gibi unvan bildiren isimler meyve adlandırmalarında görülmektedir.

ahmedbey: Bir çeşit tatlı üzüm. (-Çr.), (DS, c. I, s. 132). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

emirali: Kısa kadar saklanabilen, sarı renkli bir çeşit üzüm. (-Nğ.), (DS, c. III, s. 1736). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

sultandimlik: Kırmızımtrak, yemelik, tadı güzel bir çeşit üzüm. (Moran -Dz.), (DS, c. V, s. 3693). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

3. Benzetmeye Dayalı Meyve Adlandırmaları

Bütün diller anlatıma güç katabilmek için benzetmelere başvurmuştur. Bu benzetmeler ya doğrudan doğruya niteliği anlatılmak istenen nesnenin bir başka nesneye benzetilmesiyle ya da çeşitli aktarmalarla yapılmıştır (Aksan, 1998: 77). Derleme Sözlüğü'nde ise her iki şekilde de meyve adlandırmaları oluşmaktadır. Bu benzetmeler çoğunlukla insan ve hayvanların benzerlik ilişkileri üzerine kurulmaktadır. Benzetilen unsurlar genellikle şunlardır: parmak, göz, yanak, burun, bacak, yürek vb. Üzüm benzetmeleri ise üzüm tanelerinin salkımdaki duruşuna göre bir ana-kız; üzüm sapının taneden kopmasına göre pehlivan; üzüm tanesinin kabuk kalınlığına göre gömlek şeklinde adlandırılmaktadır (Kartalçık, 2008: 675).

3.1. Meyvelerin İnsanın Organına Benzetilmesi

Bu benzetmeler çoğunlukla insanın organları, vücut bölümleri ile ilgilidir. Bunların arasında göz, yanak, bel, burun, boğaz, bacak, el, parmak gibi insanın çeşitli organları ve vücut bölümleri meyve adlandırmalarında kullanılmaktadır. Meyvelere isim verilirken insan organlarının ve vücut bölümlerinin şekilsel özelliklerine benzeyen meyvelere yer verilmektedir. Örneğin uzun taneli beyaz üzüme "ak kadın parmağı" benekli üzüme "beğli belerce" gibi adlandırmalar yapılmaktadır. Bu tür benzetmelerin içinde en çok parmak organı kullanılmaktadır. Parmağa benzetilen meyveler ise daha çok havuç ile üzüm olmaktadır.

ak kadın parmağı: büyük salkımlı, uzun taneli bir çeşit beyaz üzüm. (Yassıviran *Senirkent -Isp.), (DS, c. I, s. 155). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

alabacak: Şeftali. (Körküler *Yalvaç -Isp.), (DS, c. I, s. 171). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

alagöz: Küçük taneli, ekşice bir üzüm. (*Erciş -Vn.), (DS, c. I, s. 187). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

alagöz: Bir çeşit kara üzüm. (Dereçine *Sultandağı -Af.), (DS, c. VI, s. 4415). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

alyanak: 1. İnce kabuklu, tatlı ve kırmızı renkli bir çeşit kiraz. (-Isp.) 2. Kırmızı kabuklu bir çeşit üzüm. (*Köyceğiz, Yerkesik -Mğ.) 3. Bir yanı kırmızı renkli elma. (-Ed.), (DS, c. I, s. 235). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

alyanak: Bir çeşit şeftali. (Yeşilyurt *Güdül -Ank.), (DS, c. VI, s. 4419). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

arap daşağı: Tam olgunlaşmamış siyah incir. (*Taşova -Ama.), (DS, c. I, s. 298). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

aydın göz: Siyah, iri taneli, erken olan bir çeşit üzüm. (Akçaşar *Eğridir -Isp.; Kısıklı *Üsküdar -İst.), (DS, c. I, s. 412). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

belbağlıyan: Beyaz renkli bir çeşit üzüm. (-Ml.), (DS, c. I, s. 606). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

benli belerce (benli beylerce): Beyaz renkte, kırmızı benekli bir çeşit üzüm. (Moran -Dz.), benli beylerce: (Kemaliye *Alaşehir -Mn.), (DS, c. I, s. 629). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

benli üzümü: Tanelerinin üzerinde benler bulunan bir çeşit üzüm. (Dereköy, Taşova -To.), (DS, c. I, s. 629). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

burnukızıl (burnuğızıl): 1. Bir çeşit erik. (Karataş *Sarayköy -Dz.; *Ereğli, Devrek -Zn.; -Nğ.; Nayha -Ank.; *Ermenek -Kn.), burnuğızıl: (*Bor -Nğ.) 2. Kızılçık. (-Çr.), (DS, c. I, 801). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

boğaz alan: 1. Sulu olamayan bir çeşit ayva, ham ayva. 2. Bir çeşit armut. (-Isp.; Hamzabali *Bozdoğan -Ay.; -Sm.), (DS, c. I, s. 727). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

dilburan: Çok tatlı, dili yakan bir çeşit kavun. (Darıveren *Acıpayam -Dz.), (DS, c. II, s. 1491). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

eldaş, (eldaş üzümü): Bir çeşit üzüm. (Çepni *Gemerek -Sv.; -Ky.), eldaş üzümü: (Zencidere -Ky.), (DS, c. III, s. 1707). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

elleme: Taze incir. (*Bafra -Sm.; *Ünye *Fatsa -Or.; -Tr.), (DS, c. III, s. 1721). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

gadın budu: Biçimi uzun olan karpuz türü. (*Ağın *Keban -El.), (DS, c. III, s. 1890). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

gelinbarmağı, (genlin bannağı): Parmak ucu biçiminde üzüm. (-Çr.; Dereköy -To.; Bayadı -Or.; Karaözü *Gemerek -Sv.), genlinbannağı: (*Zile -To.), (DS, c. III, s. 1979). gelinparmağı: uzun taneli bir tür üzüm. (GTS). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

gelinbarmağı: Bir çeşit erik. (Aşudu *Darende -Ml.) 2. İri bir çeşit üzüm. (*Bolvadin -Af.; Dallica *Nazilli -Ay.; *Lapseki -Çkl.; -To.; Peşerek, Uşhum *Yusufeli -Ar.; *Koyulhisar -Sv.; Bektaşlı *Boğazlıyan -Yz.), (DS, c. III, s. 1981). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

hanımbudu: Kavun, karpuz. (-Brs. ve çevresi.), (DS, c. III, s. 2274). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

hatınbarmağı: Uzun taneli beyaz üzüm. (*Afşin -Mr.), (DS, c. III, s. 2306). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

hatunparmağı, (hatunmemesi): Uzun, beyaz bir çeşit üzüm. (*Ağın *Keban -El.; *Siverek -Ur.; -Ky.), (DS, c. III, s. 2307). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kadınparmağı, (kadınbarmak): 1. Beyaz ya da siyah, uzun, ince kabuklu bir çeşit üzüm. (*Atabey -Isp.; -Dz.; *Demirci -Mn.; *Sarıcaeli -Çkl.; *Mudurnu -Bo.; -Isp.; *Vezirköprü -Sm.; *Güdül, *Ayaş -Ank.; -Kn.), kadınbarmak: 2. İnce, uzun, sulu, yumuşak armut. (-Sn.), (DS, c. IV, s. 2591). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kınalıparmak: Havuç. (*Beyşehir, *Seydişehir -Kn.), (DS, c. VI, s. 4554). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kısabacak kiraz: Sapları kısa bir çeşit kiraz. (Zencidere -Ky.), (DS, c. IV, s. 2840). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kızılburun: Pembemsi yeşil renkli, güzel kokulu bir çeşit erik. (*Düzce -Bo.), (DS, c. IV, s. 284). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

sarıparmak: Havuç. (-Kn.), (DS, c. V, s. 3548). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

3.2. Hayvan İsimlerinin ve Organlarının Benzetilmesi

Bu benzetmeler çeşitli hayvanların ismi ve organı ile ilişkiler kurularak oluşturulmaktadır. Bunlar arasında tavşan, at, bildircin, tavuk, çakal, dana, deve, tilki, eşek, keçi, kırlangıç, horoz, it (köpek), karga, kedi, koyun, kurbağa, kuzgun, kuzu, manda, oğlak, öküz, aygır gibi hayvanlar meyveye benzetilmektedir.

alataşan üzümü: Sarı renkli ve çilli bir çeşit üzüm. (Ekşe *Çal -Dz.), (DS, c. I, s. 201). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

at memegi, (at memesi): İri, uzun taneli, beyaz bir çeşit üzüm. (-Hat.), at memesi: (Erkinis *Yusufeli -Ar.), (DS, c. I, s. 372). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

ayı boğan: Yenmesi zor, boğaz tıkayan bir çeşit armut. (-Brs.; *Düzce -Bo.), (DS, c. I, s. 416). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

ayeriği, (ayeriği): Yaban eriği. (Dereçine *Sultandağı -Af.), (DS, c. VI, s. 4435). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

aygır incir: Erkek incir. (*Mudanya -Brs.), (DS, c. I, s. 414). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

ayı fıstığı: Gürgen meyvesi. (Çamlıbel, Dodurga *Artova -To.), (DS, c. I, s. 416). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

ayu mamuğu: Yabanî can eriği. (*Arapkir -Ml.), (DS, c. I, s. 432). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

bıldircinbudu: Bir armut çeşidi. (-Sm.; Erkilet, Çayır *Zile -To.; -Gm.), (DS, c. I, s. 664). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

cibilli tavuk: Taneleri iyice gelişmemiş üzüm salkımı. (Darıveren *Acıpayam -Dz.), (DS, c. II, s. 955). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

çakal armudu: Yabanî armut. (*Marmaris -Mğ.; *Kaş -Ant.), (DS, c. II, s. 1041). çakal armudu: Yabanî armut, ahlat. (GTS). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

çağala, (çakıldak, çakal): Olmamış meyve. (*Beşikdüzü, *Vakfikebir -Tr.; Dişli *Bolvadin -Af.), çakal: (*Soma ve çevresi -Mn.), (DS, c. II, s. 1034). çağala, çağla: Olgunlaşmadan yenilebilen meyve. (TETL, c. I, s. 462). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TDES (-).

çakıldak, (çakal): Olgunlaşmamış meyve. (*Beşikdüzü, *Vakfikebir -Tr.), çakal: (*Soma ve çevresi -Mn.), (DS, c. VI, s. 4477). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

danagöz, (danagözü): bir çeşit ekşi, kara, sulu üzüm. (*Dinar -Af.; *Sarayköy köyleri -Dz.; *Safranbolu -Zn.), danagözü: (*Gönen -İsp.; Ekse *Çal -Dz.), (DS, c. II,

s. 1356). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

danamemesi: Bir çeşit kara üzüm. (Uşhum *Yusufeli -Ar.), (DS, c. II, s. 1356). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

daşan elması, (daşan yimişi): Tavşanların yediği küçük elma. (Hasanoğlan -Ank.), daşan yimişi: (Hasanoğlan -Ank.), (DS, c. II, s. 1382). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

devedabanı: İri, yassı bir çeşit üzüm. (Hasanoğlan -Ank.), (DS, c. II, s. 1440). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

devegözü: İri, yuvarlak taneli, kabuğu kalın ve sert siyah üzüm. (Süçüllü *Yalvaç, *Keçiborlu, Bağılı *Eğridir -Isp.; Moran, Oğuz *Acıpayam -Dz.; Deresağ *Mudurnu -Bo.; -Gaz.; Argıthanı *Hadım -Kn.), 2. Kalın kabuklu, büyük taneli, sulu, beyaz üzüm. (-Isp.; *Kilis -Gaz.; *Hadım -Kn.), (DS, c. II, s. 1441). devegözü: İri ve siyah taneli bir tür üzüm. (GTS). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

devetabanı: İncir. (-Dy.), (DS, c. II, s. 1442). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

dilkiboğan: Kırmızı renkli, susuz ve kekeremsi tadı olan bir üzüm çeşidi. (*Ağın, *Keban -El.), (DS, c. II, s. 1495). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

dilkiyuğu: Salkımları tilki kuyruğu biçiminde uzun, beyaz ve sık taneli bir çeşit üzüm. (*Bor -Nğ.), (DS, c. II, s. 1495). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

eşek alması, (eşek elması): Yazın yetişen lezzetsiz bir çeşit elma. (*Antakya -Hat.), eşek elması: (-Gm.), (DS, c. III, s. 1789). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

eşek eriği: Uçları sivri ve uzun bir çeşit yeşil erik. (*Suşehri -Sv.), (DS, c. III, s. 1789). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

eşek inciri: Meyvesi yenmeyen, yabanî incir. (Çomaklıdede *Korkuteli -Ant.), (DS, c. III, s. 1789). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

eşek memesi: İri taneli, oval bir çeşit siyah üzüm. (Oğuz *Acıpayam -Dz.), (DS, c. III, s. 1789). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

geçimemesi: Çavuş üzümü. (*Erciş -Vn.), (DS, c. III, s. 1962). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

geyicek, (geyik elması): Yabanî elma. (Yukarıkale *Koyulhisar -Sv.; Sarıvadi, Dindebol, *Ermenek -Kn.; *Anamur -İç.), geyik elması: (Pazarova *Bucak -Brd.; -Dz.;

Pınarbaşı *Karaman -Kn.), (DS, c. III, s. 2015). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

gırlangeç: Küçük ve güzel kokulu süs kavunu. (Kırcaklı *Nazilli -Ay.), (DS, c. III, s. 2059). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

giyik elması: Bir çeşit yabancı elma. (Bağlılı *Eğridir -Isp.), (DS, c. III, s. 2086). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

horizüre: Keklik yumurtası büyüklüğünde bir çeşit üzüm. (*Afşin -Mr.), (DS, c. III, s. 2411). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

horozbudağı: Siyah renkli, kalın kabuklu, büyük çekirdekli bir üzüm. (Sarıca -Çkl.), (DS, c. III, s. 2412). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

horozyüreği, (horozkarası, horuzkarası, horuzyüreği): Sivri ve uzun bir çeşit üzüm. (-Gaz.; Hartlap -Mr.), horozkarası: (-Ur.), horuzkarası: (*Kilis -Gaz.), horuzyüreği: (-Gaz.; -Mr.), (DS, c. III, s. 2412). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

inek memesi, (inek emceği): İri taneli, siyah bir çeşit üzüm. (Salda *Yeşilova -Brd.; Darıveren *Acıpayam, Moran -Dz.), (DS, c. IV, s. 2542). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

iteriği: Yabancı erik. (*Kilis -Gaz.; -Mr.), (DS, c. IV, s. 2569). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

itinciri: Yabancı incir. (*Arapkir -Ml.), (DS, c. IV, s. 2570). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

itiüzümü, (itiüzümü): 1. Böğürtlen. (*İskilip -Çr.; -Sm.; *Niksar, Hayati *Erbaa -To.; Uluşiran *Şiran -Gm.; Cenciğe -Ezc.; -Kr. ve köyleri; -Ml. ve çevresi; *Antakya ve köyleri -Hat.; *Koyulhisar, *Gürün -Sv.; Bahçeli *Bor -Nğ.), itiüzümü: (Hacılyas *Koyulhisar -Sv.) 2. Çekirdeği çok ve iri, suyu az bir çeşit üzüm. (-Nğ.) 3. Şırası bol bir çeşit üzüm. (*Bor -Nğ.) 4. Ahududu. (Sarıhamzalı *Sorgun -Yz.), (DS, c. IV, s. 2571). İt üzümü: Yabancı üzüm. (EUTS, s. 101). it üzümü: böğürtlen. (GTS). it üzümü: yabancı üzüm. (EDPT, s. 288). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

karaca: Küçük taneli, kokulu, pekmez yapmaya elverişli bir cinsi üzüm. (-Isp.), (DS, c. IV, s. 2639). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kargadüleği: Ebuçehil karpuzu, acıhiyar. (Bağlılı *Gelendost -Isp.; -Brd, *Kurşunlu -Çkr.; *Vezirköprü -Sm.), (DS, c. IV, s. 2659). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kargayürek, (kargayüreği): Kara ve uzunca bir çeşit üzüm. (-Sm.), kargayüreği: (*Vezirköprü -Sm.), (DS, c. IV, s. 2660). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

keçi emceği: Siyah renkli bir çeşit incir. (*Siverek -Ur.), (DS, c. IV, s. 2717). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

keçimemesi: Uzunca, ak, sert kabuklu bir çeşit üzüm. (-Kr. ve köyleri.), (DS, c. VI, s. 4544). keçimemesi: sert kabuklu, iri taneli, uzunca, beyaz veya kırmızımsı bir tür üzüm. (GTS). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kedibaş: Bir cins elma. (*Akyazı -Sk.), (DS, c. IV, s. 2718). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kedidudu: Böğürtlen. (Sücüllu *Yalvaç -Isp.), (DS, c. IV, s. 2719). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

koyun gözü: İri ve yassı taneli bir çeşit kara üzüm. (*Erciş -Vn.), (DS, c. IV, s. 2945). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kurbağa gözü: Küçük beyaz taneli bir çeşit üzüm. (Keşanuz -Ank.), (DS, c. IV, s. 3006). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kuş böyreği: Mor renkli, iri taneli gevrek bir çeşit üzüm. (*Atabey -Isp.), (DS, c. IV, s. 3015). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kuşgözü: Kuşüzümü. (*Havza -Sm.), (DS, c. IV, s. 3016). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kuş kirazı: Yaban kirazı. (Ergân -Ezc.), (DS, c. IV, s. 3016). kuş kirazı: Gülgillerden, yaprak açmadan önce beyaz çiçek veren, kaplamacılıkta kullanılan yabancı ağaç, 2. Bu ağacın reçel ve likör yapılan meyvesi. (GTS). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kuşnarı: Çekirdeksiz tatlı nar. (*Halfeti -Ur.), (DS, c. IV, s. 3017). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kuzgun armudu: Sert, yumurta biçiminde, sarı renkli bir çeşit armut. (*Cide -Ks.), (DS, c. IV, s. 3022). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kuzuböpreği: Sert taneli, siyah, yuvarlak bir çeşit üzüm. (-Kn.), (DS, c. IV, s. 3023). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

manda eriği: İri, mor renkli, içi sarı, güzel kokulu ve yumuşak bir çeşit erik. (*Düzce -Bo.), (DS, c. IV, s. 3120). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

mercan üzümü: Tanesi ve çekirdeği küçük, beyaz üzüm. (*Vezirköprü -Sm.), (DS, c. IV, s. 3167). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

oğlakkarası: Kara üzüm. (-Ur.), (DS, c. V, s. 3269). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

öküzgöbeği: Oval bir çeşit armut. (Pınarlıbelen *Bodrum, *Fethiye -Mğ.), (DS, c. VI, s. 4625). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

öküzgözü: 1. Bir çeşit erik. (-Ezc.) 2. Siyah ve iri taneli bir çeşit üzüm. (-Tr.; *Çermik -El.), (DS, c. V, s. 3330). öküzgözü: Kaliteli, kendine özgü kokusu olan, şarap üretilen, orta kalın kabuklu, siyah renkli bir tür üzüm. (GTS). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

tavşanbaşı: 1. Bir çeşit elma. (-Nğ.) 2. Bir çeşit büyük armut. (*Güdül, *Ayaş -Ank.) 3. Bir çeşit ayva. (-Isp.), (DS, c. V, s. 3850). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

tilkikuyruğu: İri salkımlı, geç olgunlaşan bir çeşit ak üzüm. (Dariveren *Acıpayam -Dz.; *Bor -Nğ.; Namrun *Tarsus -İç.), (DS, c. VI, s. 4764). tilkikuyruğu: Uzun salkımlı bir çeşit üzüm. (GTS). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

tilkikuyruğu: Uzun salkımlı bir çeşit ak üzüm. (*Gönen -Isp.; Eymir *Bozdoğan -Ay.; Kemaliye *Alaşehir -Mn.; Kepez -Çkl.; Koyunbaba, *Kalecik -Ank.; *Bahçeli, Bor -Nğ.; *Hadım -Kn.), (DS, c. V, s. 3934). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

tosunburnu: Bir çeşit elma. (-Gm.), (DS, c. V, s. 3975). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

tülkükuuyruğu: Bir çeşit üzüm. (*İğdır -Kr.), (DS, c. VI, s. 4779). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

ulunkuş: Bir çeşit dağ armudu. (Kılıçlar -Ank.), (DS, c. VI, s. 4037). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

yonuz eriği, yonuz erī: 1. Ekşi yaban eriği. (-Çr.; *Afşin -Mr.; *Güdül -Ank.; Turan -Ky.; *Bor -Nğ.; Gaziler *Hadım, *Eğriler, *Beyşehir -Kn.; *Osmaniye -Ada. *Mersin köyleri -İç.) 2. Malta eriği. (*Elbistan -Mr.), (DS, c. VI, s. 4297). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

4. Eşya, Nesne, Doğa ve Bitki İsmiyle Oluşan Meyve Adlandırmaları

Çalışmanın bu bölümünde M. Fatih Alkayış'ın *Türkiye Türkçesinde Bitki Adları* (2007), adlı doktora tezindeki sınıflandırmadan yararlanılmıştır.

4.1. Araç-Gereç İsmiyle Oluşan Meyve Adlandırmaları

Derleme Sözlüğü'nde yay, baston, tekne gibi araç-gereç ismiyle oluşan meyve adları bulunmaktadır.

yayarmudu: Erken olgunlaşan bir çeşit armut. (*Ağın -El.), (DS, c. VI, s. 4211). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

baston: Bostan, hıyar, kavun, karpuz. (*Kilis -Gaz.; -Mr.), (DS, c. I, s. 549). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

teknegöt: Yassı, büyük, çok sulu bir çeşit armut. (*Düzce -Bo.), (DS, c. V, s. 3868). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

4.2. Aydınlatma Araçlarıyla Oluşan Meyve Adlandırmaları

Derleme Sözlüğü'nde fener sözcüğü aydınlatma aracıyla oluşan meyve adıdır.

fenerit üzümü: Kırmızı renkli, ince kabuklu, şaraplık bir çeşit üzüm. (Dereköy -To.), (DS, c. III, s. 1843). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

4.3. Çalgı İsmiyle Oluşan Meyve Adlandırmaları

Dut, ceviz, erik, armut, kiraz, kayısı, zerdali, şeftali, içde ve zeytin gibi meyvelerin ağaçlarından çalgı aletleri yapılmıştır (İyigün, 2006: 438-444). Bunun yanında çalgı ismiyle oluşan meyve adları da Derleme Sözlüğü'nde yer almaktadır.

aş davul: Bir çeşit ekşi elma. (-Çr.), (DS, c. I, s. 352). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

davulgu: Kocayemiş ağacı ve meyvesi. (Kıratlı *Dikili -İz.; *Susurluk ve çevresi, *Balya -Ba.; Çarpılar *Bayramiç -Çkl.; Köristan *İznik, Kayan -Brs.; -Ed.), (DS, c. II, s. 1382). davulgu, davulga: Kocayemiş ağacı ve meyvesi. (TETL, c. I, s.569). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TDES (-).

4.4. Ev Eşyalarıyla Oluşan Meyve Adlandırmaları

Derleme Sözlüğü'nde askı, sandık gibi ev eşyaları meyve adlandırmalarında görülmektedir.

asgılık: Kışa saklanacak yaz meyvesi. (-Brd.), (DS, c. I, s. 342). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

askı düleği: Sarı renkli, üzerinde kara çizgiler bulunan bir çeşit kavun. (Çıtak *Çivril -Dz.), (DS, c. I, 344). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

sandık elması: Bir çeşit yaz elması. (-Gm.), (DS, c. V, s. 3538). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

4.5. Gıda İsmiyle Oluşan Meyve Adlandırmaları

Derleme Sözlüğü'nde sirke, şeker, bal, et gibi gıda ismiyle oluşan meyve adlandırmaları yer almaktadır.

aksirke: Bir çeşit üzüm. (Şarli -Tr.), (DS, c. I, s. 161). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

akşekeri: sarı renkli, tatlı bir çeşit armut. (Bahçeli *Bor -Nğ.), (DS, c. I, s. 162). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

balerik: Al, tatlı bir çeşit erik. (Dereçine *Sultandağı -Af.), (DS, c. VI, s. 4444). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

balbal: Beyaz ve yuvarlak taneli bir çeşit üzüm. (Akyaka -Brd.; Tavşancıl *Gebze -Kc.), (DS, c. I, s. 500). balbal: Beyaz ve yuvarlak taneli bir çeşit üzüm. (TETL, c. I, s. 270). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TDES (-).

balcan incir: Patlıcan inciri, sap tarafı sivri, ağız tarafı geniş, mor renkli ve çatlak kabuklu bir çeşit incir. (*Ünye -Or.), (DS, c. I, s. 501). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

bal erik: Kırmızı, tatlı erik. (Dişli *Bolvadin -Af.; *Darende -Ml.), (DS, c. I, s. 503). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

ballı: Koyu pembe renkli, ince kabuklu, çekirdeği orta büyüklükte, kısa saplı ve çok tatlı bir çeşit kiraz. (-İsp.; -Kn.), (DS, c. I, s. 509). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

ballıboynuz: Bakla şeklinde ve kahve renkli, yenilebilen, tatlı bir çeşit meyve. (Karahisar *Tavas -Dz.), (DS, c. I, s. 509). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

ballıca: Bir çeşit armut. (*Safranbolu -Zn.; *Boyabat -Sn.), (DS, c. I, s. 509). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

ballıdarı (ballıbadan, ballışıka, ballışıpa, ballışıga): İncir. (-Bo.; -Sv.; Sulutaş -Kn.), ballıbadan: (-Bo.), ballışıka: (*Mustafa Kemal Paşa -Brs.), ballışıpa: (-Ks.), ballışıga: (-İz.), (DS, c. I, s. 510). ballıdarı: İncir. (GTS). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

ballıkara: Bir çeşit kara incir. (*Bodrum -Mğ.), (DS, c. I, s. 510). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

bal üzümü: Kokulu ve yuvarlak taneli bir çeşit beyaz üzüm. (*Kırıkhan *Hassa -Hat.), (DS, c. I, s. 512). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

et elması: Yazın yetişen, yeşil renkli bir çeşit elma. (-Gm.), (DS, c. III, s. 1797). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

eterik: Çok tatlı ve kırmızı renkli bir çeşit erik. (Çeltek *Yeşilova -Brd.), (DS, c. III, s. 1798). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

et üzümü: Dolgun, sulu üzüm. (-Ank.), (DS, c. III, s. 1800). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

karasirke: Siyah, yuvarlak, ekşi bir çeşit üzüm. (-Tr.), (DS, c. IV, s. 2653). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

şekeri: Çok tatlı, ufak bir çeşit armut. (*Bor -Nğ.), (DS, c. V, s. 3759). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

4.6. Giysi İsmiyle Oluşan Meyve Adlandırmaları

Gömlek sözcüğü Derleme Sözlüğü'nde giysi ismiyle oluşan meyve adı olarak görülmektedir.

ketengömleği: İnce kabuklu, tatlı bir çeşit incir. (*Beykoz -İst.), (DS, c. IV, s. 2774). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

tergömlek, (tergönek, tergöynek): 1. İnce kabuklu, al ya da sarı renkli bir çeşit elma. (*İskilip -Çr.; *Güdül -Ank.) 2. İnce kabuklu pembe bir çeşit üzüm. (Görece -İz.; -Bil.), tergönek: (*Sandıklı -Af.; Irlamas *Turgutlu -Mn.), tergöynek: (*Bolvadin -Af.; -Isp.), (DS, c. V, s. 3893). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

telgömlek: Büyük bir çeşit armut. (*Bafra -Sm.), (DS, c. V, s. 3872). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

tergöynek, (tergömlek): İnce, sarı, kaygan kabuklu elma. (-Çr.), tergömlek: (-Çr.; *Güdül -Ank.) (DS, c. VI, s. 4755). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

4.7. Kap-Kacak İsmiyle Oluşan Meyve Adlandırmaları

Derleme Sözlüğü'nde bardak ve küp gibi kap-kacak ismiyle oluşan meyve adlandırmaları bulunmaktadır.

bardacık, (badacık, bağdacık, bardacık eriği, bardacık, bardağ erik, bardağı, bardak, bardakçı, bardakçı inciri, bardak eriği, bardegiz: 1. Taze incir. (*Eşme ve köyleri -Uş.; *Çivril -Dz.; *Nazilli -Ay.; Çamaltı *Menemen, Tepeköy *Torbalı -İz.; *Alaşehir -Mn.; -Brs.; -Ank.; Yerkesik -Mğ.; -Ed.), badacık: (-Ay.), bağdacık: (Bereketli *Tavas -Dz.; -İz.), bardaçık: (Yeniköy -Brs.), bardağı: (*Halfeti -Ur.), bardakçı: (Hamzabali *Bozdoğan -Ay.), bardakçı: (-Ay.), bardakçı inciri: (*Sarayköy -Dz.), bardegiz: (-İz.), (DS, c. I, s. 527). bardacık: Taze incir, erik. (TETL, c. I, s. 280). bardacık: Bir tür küçük ve tatlı yaş incir. (GTS). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), KB (-), OTAL (-), TDES (-).

balbardağı, (bal armıdı, bal armudu, balaşlama, balbardak): Erken olgunlaşan, yeşil renkli, çok sulu ve tatlı bir çeşit armut. (Zana -Ama.; -Çr.), bal armıdı: (*Bor -Nğ.), bal armudu: (-Gm.; *Ağın, *Keban -El.), balaşlama: (*Şebinkarahisar -Gr.), balbardak: (-Ama. köyleri), (DS, c. I, s. 500). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

Küp armudu, (köpen): Kışın küpe konularak olgunlaştırılan, ahlata benzer iri armut. (*Maçka -Tr.), köpen: (Ayva, *Yapraklı -Çkr.), (DS, c. IV, s. 3041). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

Tulukarmudu: Yazın yetişen, sarı renkli bir armut. (-Gm.), (DS, c. V, s. 3990). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

4.8. Kesici-Delici-Batıcı Aletlerden Oluşan Meyve Adlandırmaları

Derleme Sözlüğü'nde balta ve orak gibi kesici aletlerden oluşan meyve adları görölmektedir.

delibalta: Uzun, sulu ve çok tatlı pekmezi yapılan bir çeşit armut. (-Rz.), (DS, c. II, s. 1410). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

Orakeriği: Mürdüm eriği. (*Kandıra -Kc.), (DS, c. V, s. 3288). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

4.9. Metal-Maden İsmiyle Oluşan Meyve Adlandırmaları

Derleme Sözlüğü'nde kükürt, demir, altın, bor, tel gibi metal ve maden ismiyle oluşan meyve adlandırmaları görölmektedir.

kükürt: Dibekte dövölmüş yaban armudu, ahlat. (*Bozkır -Kn.), (DS, c. IV, s. 3027). kükür: Dibekte dövölmüş yaban armudu. (TDES, s. 457). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-).

demirelma: Yazın yetişen çok ekşi, yeşil renkli bir çeşit yaz alması. (-Sm.; -Gm.), (DS, c. II, s. 1417). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

altınbaş: 1. Kabuğu sarı benekli, çok tatlı bir çeşit kavun. (*Kırkağaç -Mn.; -Ba.; -İst.; İsmetiye -Brs.; -Ed.) 2. Sarı, kalın kabuklu bir çeşit lezzetli üzüm. (*Zara -Ama.), (DS, c. I, s. 231). altınbaş: Genellikle Ege bölgesinde yetişen, yuvarlak, kalınca kabuklu güzel bir tür kavun. (GTS). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

borarmut: Pişmiş armut. (*Çarşamba -Sm.), (DS, c. I, s. 137). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

telgömllek: Büyük bir çeşit armut. (*Bafra -Sm.), (DS, c. V, s. 3872). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

telgövnnek, (telgören): 1. İnce kabuklu, sarımsı bir çeşit üzüm. (*Bozdoğan -Ay.), telgören: (-Ur.) 2. Kabuğu dilim biçiminde çizgili olan bir çeşit kavun. (Ŗabanözü *Polatlı -Ank.), (DS, c. V, s. 3872). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

4.10. Oyuncak İsmiyle Oluşan Meyve Adlandırmaları

Derleme Sözlüğü'nde top sözcüğünden oyuncak ismiyle oluşan meyve adları bulunmaktadır.

top: İlek de denilen erkek incir. (*Bozdoğan -Ay.), (DS, c. V, s. 3963). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

topbaş üzümü: İri taneli, sıra yapılan ak üzüm. (Dereköy -To.), (DS, c. V, s. 3965). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

topoç: Karpuz. (Çarık aşireti *Kula -Mn.), (DS, c. V, s. 3966). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

top üzüm: Yuvarlak, kalın kabuklu, çok tatlı, sıra ve pestil yapılan bir çeşit üzüm. (-Ml.), (DS, c. V, s. 3968). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

4.11. Doğada Var Olan Nesne İsimleriyle Oluşan Meyve Adlandırmaları

Derleme Sözlüğü'nde taş ve kum gibi doğada var olan nesne isimleriyle oluşan meyve adları bulunmaktadır.

daş kiraz: Bir çeşit kiraz. (*Çarşamba -Sm.), (DS, c. II, s. 1376). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

taşayvası: Taşa vurularak sulandırılan büyük bir çeşit ayva. (*Düzce -Bo.), (DS, c. V, s. 3841). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

taşot: Yabanıl elma. (-Zn. ve çevresi), (DS, c. V, s. 3843). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kumarmudu: Sarı renkli bir yaz armudu. (-Gm.), (DS, c. IV, s. 3000). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kumeriği: Yaban eriği. (-Sm.), (DS, c. IV, s. 3000). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

4.12. Gökyüzü İle İlgili Oluşan Meyve Adlandırmaları

Derleme Sözlüğü'nde arş, ay, bulut, gök gibi gökyüzü ile ilgili oluşan meyve adları görülmektedir.

arşın üzüm: Beyaz, uzun, bir çeşit üzüm. (Moran -Dz.), (DS, c. I, s. 333). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

ay eriği: Yemeye elverişli olmayan çok ekşi ya da çok acı bir erik çeşidi. (İncesu *Dinar -Af.), (DS, c. I, s. 416). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

bulutu, (buluti üzüm, bulut üzümü): Özel bir rengi olan, iri taneli üzüm. (İsgöbü -Ky.), buluti üzüm: (Zencidere -Ky.), bulut üzümü: (-Çr.; *Merzifon -Ama.; Derekö-To.), (DS, c. I, s. 791). buludu, buluti, bulutu: Kızıla çalan eflatun üzüm. (TETL, c. I, s. 394). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TDES (-).

gögem, (gögem eriği, göğ erik): bir çeşit yabanî, ekşi erik. (*Eğridir -Isp.; *Emet -Kü.; Keskin, Tokat -Es.; İğneciler *Mudurnu -Bo.; -Sm; Uluşiran *Şiran -Gm.; Yukarıkale *Koyulhisar -Sv.), gögem eriği: (Bağlıllı *Şarkıkaraağaç -Isp.; Eğrigöz *Emet -

Kü.; Karkıncık *Artova -To.), göğ erik: (*Bor -Nğ.; *Ermenek -Kn.), (DS, c. III, s. 2128). göğem, gövem, güvem: Bir çeşit dağ eriği. (TETL, c. II, s. 168). göğem: Bir çeşit yabancı, ekşi erik. (ÇTES). AL (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TDES (-).

gökçe: Bir çeşit armut. (*Mudanya -Brs.), (DS, c. III, s. 2135). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

göğsulu: Aşılı armut. (Yazır *Sungurlu -Çr.), (DS, c. III, s. 2133). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

gökbirik: Bir çeşit sulu üzüm. (Görecek -İz.; Yukarıkale *Koyulhisar -Sv.), (DS, c. III, s. 2135). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

gökmesili: Bir çeşit incir. (*Halfeti -Ur.), (DS, c. III, s. 2138). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

göksulu: 1. Sulu ve yeşil renkli bir çeşit armut. (Çığrı *Dinar -Af.; Uluğbey *Senirkent, *Eğridir ve köyleri -Isp.; Karaköy *Yeşilova -Brd.; *Nilüfer -Brs.; *Akyazı ve çevresi -Sk.; Peşman *Daday -Ks.; Saray -Çkr.; -Çr.; *Bafra -Sm.; *Merzifon -Ama.; -To.; *Koyulhisar -Sv.; -Krs.; -Ky.; -Kn.; Kocayatak *Serik -Ant.) 2. Yeşil renkli tatlı ve sulu bir çeşit zerdali. (Keşanuz -Ank.), (DS, c. III, s. 2139). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

4.13. Bitki İsmiyle Oluşan Meyve Adlandırmaları

Derleme Sözlüğü'nde arpa, çalı, çiçek, fesleğen ve karanfil gibi bitki ismiyle oluşan meyve adları yer almaktadır.

arpa armudu (arparmıdı): Arpa zamanı yetişen, sulu, yeşil renkli bir çeşit armut. (-Gm.; -Nğ.), arparmıdı: (*Bor -Nğ.), (DS, c. I, s. 330). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

arpa elması: Yazın yetişen bir çeşit elma. (-Gm.), (DS, c. I, s. 330). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

beyazdikencik üzümü: İnce kabuklu, küçük çekirdekli, sivri taneli ve geç olan üzüm. (*Sarıcaeli -Çkl.), (DS, c. I, s. 647). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

çalıboncuğu: Yabancı gül meyvesi. (-Kn.), (DS, c. II, s. 1054). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

çal kirazı: Beyaz kiraz. (-Or.), (DS, c. II, s. 1058). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

çam üzümü: Kırmızı renkli, küçük taneli şıra için kullanılan üzüm. (Dereköy -To.), (DS, c. II, s. 1066). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

çıra üzümü: Taneleri beyaz ve üstü kırmızı olan şıra yapmakta kullanılan bir çeşit üzüm. (Dereköy -To.), (DS, c. II, s. 1186). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

çiçek yemişi: İncir ağacında ilk olgunlaşan incir. (Tarhanlı *Mersin -İç.), (DS, c. II, s. 1203). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

fesliğan üzümü, (fesliken, fesliken üzümü): Fesleğan gibi kokan bir çeşit üzüm. (Hasanoğlan -Ank.), fesliken: (Keşanuz -Ank.), fesliken üzümü: (-Ba.), (DS, c. III, s. 1848). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

gül armudu: Kırmızı renkli bir çeşit armut. (-Gm.), (DS, c. III, s. 2217). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

gülburnu: Yabanî gül meyvesi. (*Ağın, *Keban -El.; *Bor -Nğ.), (DS, c. III, s. 2217). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

gülgülü: Pembe üzüm. (Uluğbey *Senirkent -Isp.; -Ur.), (DS, c. III, s. 2219). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

gülüküzüm: Kırmızı renkli bir çeşit üzüm. (Karaözü *Gemerek -Sv.), (DS, c. III, s. 2220). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

gül üzüm: Gül renkli üzüm. (Hasanoğlan -Ank.; Dişli *Sorgun -Yz.; Zencidere -Ky.), (DS, c. III, s. 2221). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

güzgülü: Kış mevsimine kadar dayanan, geç olgunlaşan bir cins üzüm. (Bağlılı *Eğridir -Isp.), (DS, c. III, s. 2243). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

karanfil elması: Yazın yetişen, yeşil renkli, kokulu bir cins elma. (-Gm.), (DS, c. IV, s. 2652). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

karaçalı: Böğürtlen. (Burgaz *Mudanya -Brs.), (DS, c. IV, s. 2641). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kara yaprak: Bir çeşit elma. (Cumalıkızık -Brs.), (DS, c. IV, s. 2655). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kavak elması: Orta sertlikte, ekşimsi ya da tatlı bir çeşit elma. (*Çarşamba -Sm.), (DS, c. IV, s. 2687). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

kavak yaprağı: Bir çeşit beyaz üzüm. (-Nğ.), (DS, c. IV, s. 2687). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

otarmudu: Otlar biçilirken olgunlaşan bir armut çeşidi. (*Bafra -Sm.), (DS, c. V, s. 3295). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

oteriği: Çok erken olgunlaşan, tatlı bir çeşit erik. (Çayırılık *Çerkeş -Çkr.; *Görele -Gr.), (DS, c. V, s. 3295). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

sarot, (sarıot): Havuç. (Güney *Yeşilova -Brd.; Oğuz *Acıpayam, Söğüt *Çal, *Honaz -Dz.), sarıot: (Haçalar *Çal -Dz.), (DS, c. V, s. 3550). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

sarıot, (sarot): Havuç. (İsabey *Çal, *Honaz -Dz.), (DS, c. VI, s. 4674). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

tütünübulkarı: Kahverengine yakın bir çeşit üzüm. (Erkilet -Ky.), (DS, c. V, s. 4018). AL (-), ÇTES (-), DK (-), DLT (-), EDPT (-), EUTS (-), GTS (-), KB (-), OTAL (-), TETL (-), TDES (-).

Sonuç

Yapılan çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Derleme Sözlüğü'nde yer adlarından kaynaklanan meyve adlandırmaları, insana ait unsurlarla ilgili meyve adlandırmaları, benzetmeye dayalı meyve adlandırmaları, eşya, nesne, doğa ve bitki adlarından oluşan meyve adlandırmaları tespit edilmiştir. Sözlükte benzetmeye dayalı adlandırmalar 89, yer adlarından kaynaklanan adlandırmalar 54, insana ait unsurlarla ilgili meyve adlandırmaları 94, eşya, nesne, doğa ve bitki ismiyle oluşan adlandırmalar 85 kez yer almaktadır.

Yer adlarından kaynaklanan meyve adlandırmalarında Adıyaman, Amasya, Anakara (Ankara), Antalya, Antep, İstanbul, Muş, Tokat gibi yurt içi şehir isimleri yer alırken ayrıca Şam, Dımışkı (Şam) gibi yurt dışındaki şehir isimleri de yer almaktadır. Doğada var olan dağ, yayla, bostan gibi mekânlar da “dağ üzümü, alt yaylası kiraz, bostan güzeli” şeklinde meyve adlarında bulunmaktadır. Cilek, Erik, gibi meyve adları ise toplumumuzda hem meyve hem de şahıs ismi olarak kullanılmaktadır.

Meyve adlandırmaları insanın çeşitli organlarına ve hayvan isimlerine benzetilmiştir. En çok parmak 8 kez farklı şekilde meyve adını almıştır. Parmağa benzetilen meyveler daha çok havuç ile üzüm olmuştur. Bunun yanında göz, burun, bacak gibi organlar da meyve isimlerine benzetilmiştir. Tavşan, at, bildircin, tavuk, çakal, dana, deve, tilki, eşek, keçi, kırlangıç, horoz, it (köpek), karga, kedi, koyun, kurbağa, kuzgun, kuzu, manda, oğlak, öküz, aygır gibi hayvanlar da meyveye benzetilmiştir.

Çalışmada “arpa elması, arpa armudu, çam üzümü, çiçek yemişi, fesliğan üzümü, gül armudu, gülburnu, gülgülü, gülüküzüm, gül üzüm, kavak elması, kavak yaprağı, karanfil elması, kara yaprak” gibi bitki adlarının meyve adlandırmalarında da kullanıldığı görülmektedir.

Derleme Sözlüğü'ndeki meyve adlandırmaları Türkçenin söz varlığına da katkı sağlamıştır. Sözlükte *alidede*, *nineelması* (akraba ismiyle oluşan meyve adları), *arab elması*, *boşnak eriği*, *karabulgar* (etnik köken ismiyle oluşan meyve adları), *ak kadın barmağı*, *karakız*, *erkek üzümü* (cinsiyet ismiyle oluşan meyve adları), *peygamber üzümü*, *alamelek*, *hacıbalbal* (dinî inançla ilgili oluşan meyve adları), *doğum*, *anası ölüük* (insan hayatının evreleri ile ilgili oluşan meyve adları), *çoban elması*, *davulcu* (meslek ismiyle oluşan meyve adları), *gelin elması*, *gelinarmutu* (evlilik ile ilgili meyve adları), *kel*,

sakalçürüten, göbek elması (insanın fiziki yapısıyla oluşan meyve adları), *deli erik, hor elması, nazik elması* (insanın özelliklerine göre meyve adları), *emirali, sultandimlik* (unvan ismiyle oluşan meyve adları), *yayarmudu, bostan* (araç-gereç ismiyle oluşan meyve adları), *fenerit üzümü* (aydınlatma araçlarıyla oluşan meyve adları), *aş davul, davulgu* (çalgı ismiyle oluşan meyve adları), *askı düleği, sandık elması* (ev eşyalarıyla oluşan meyve adları), *aksirke, bal erik, et elması, şekeri* (gıda ismiyle oluşan meyve adları), *ketengömleği, tergömlek* (giysi ismiyle oluşan meyve adları), *bardak eriği, küp armudu* (kap-kacak ismiyle oluşan meyve adları), *delibalta, orakeriği* (kesici-delici-batıcı aletlerden oluşan meyve adları), *kükürt, demirelma, borarmut* (metal-maden ismiyle oluşan meyve adları), *top, topoç* (oyuncak ismiyle oluşan meyve adları), *taşayvası, kumeriği* (doğada var olan nesne isimleriyle oluşan meyve adları), *ayeriği, bulut üzümü* (gökyüzü ile ilgili oluşan meyve adları) yer almıştır. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere Anadolu halkının günlük yaşantısında kullandığı sözcüklerin meyve adlarına da yansımış olduğu görülmektedir.

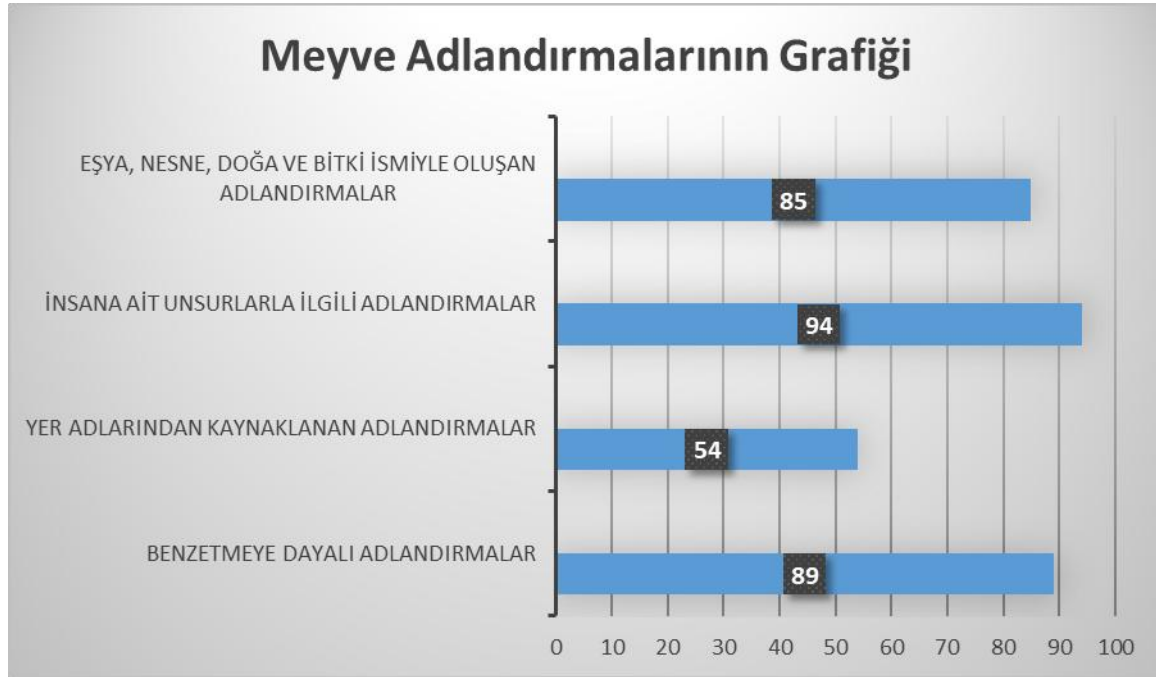
Türkçe kökenli meyve adları dışında, “*gilyaz, hejir, melike*” gibi Türkçe olmayan yabancı kökenli meyve adları da Anadolu ağızlarında yer almaktadır.

Meyve adlandırmalarının bir kısmının tamlama şeklinde oluştuğu görülmektedir. “*kanlıpınar, kınalıparmak, aydın göz, güzeloğlan, karakız*” gibi meyve adlandırmaları sıfat tamlamasından oluşmuş, “*gelin elması, baba inciri, çıra üzümü, dağ üzümü*” gibi meyve adlandırmaları ise isim tamlamasından oluşmuş meyve adlandırmalarıdır.

Çalışmada ayrıca Derleme Sözlüğü'nün yanı sıra *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü* (Caferoğlu, 1968), *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı* (Tietze, 2002-2020), *Dede Korkut* (Ergin, 2009), *Divanu Lûgat-it Türk* (Atalay, 2013), *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü* (Eyuboğlu, 2017), *Çağdaş Türkçenin Etimoloji Sözlüğü* (<https://www.nisanyansozluk.com/>) (Erişim: 28. 02. 2022), *Güncel Türkçe Sözlük* (<https://sozluk.gov.tr>) (Erişim: 28.02. 2022), *Kutadgu Bilig* (Arat, 1979), *Abuşka Lûgatı* (Atalay, 1970), *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish* (Clauson, 1972), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (Devellioğlu, 2013) gibi eserler de taranıp Derleme Sözlüğü'nde bulunmayan meyve adları ile Derleme Sözlüğü'nde var olup fakat anlamı farklı olan meyve adları tespit edilmiştir. **amşuy**: Bir çeşit sarı erik (DLT, s. 23), **bazgan**: Mersin ağacının yemişi (DLT, s. 77), **şuglu**: Tilki üzümü (DLT, s. 557), **şekirtük**: Fıstık (DLT, s. 557), **zerenze**: Yaban mersini (DLT, s. 828), **enbe**: Şeftaliye benzer meyve (AL, s. 28), **kidizgek kağun**: Tazeliğini kaybetmiş kavun (EDPT, s.707) gibi meyve adları Derleme Sözlüğü'nde bulunmamaktadır. **aluç**: Şeftali (DLT, s. 22), **acık**: Ekşi elma (TDES, s. 6), **karamık**: Anasona benzer bir tohum (ÇTES). **karamuk**: Kırmızı renkli bir ekşi vişne. (EDPT, s. 660), **kımız**: Ekşi elma (DLT, s. 21) gibi isimler ise Derleme Sözlüğü'nde var olan ancak anlamı farklı meyve adlarıdır.

Derleme Sözlüğü'nde meyve isimleri çok olmasına rağmen yukarıda verilen örneklerdeki gibi bazı meyve adları da bulunmamaktadır. Bu meyve adlarının Derleme Sözlüğü'ne eklenmesi ve Derleme Sözlüğü'nün genişletilmesi için bu tür çalışmaların daha fazla yapılması gereklidir. Öte yandan çalışmada Derleme Sözlüğü'ne geçen meyve isimlerinin adlandırılmasındaki ölçütlerin neler olduğu gösterilmiştir. Çalışmanın sonunda ise Derleme Sözlüğü'nde en çok insana ait

unsurlarla ilgili meyve adlandırmalarının yer aldığı, en az ise yer adlarından kaynaklanan meyve adlandırmalarının olduğu görülmektedir.

Derleme Sözlüğü'nde Meyve Adlandırmalarının Sayısal Veri Tablosu			
Yer adlarından kaynaklanan meyve adları	54	Meyvelerin insan organına benzetilmesi	27
Yetiştığı yöreye göre, il, ilçe, köy, semt isminden kaynaklanan meyve adları	47	Hayvan isimlerinin ve organlarının benzetilmesi	62
Doğada var olan mekân ismiyle oluşan meyve adları	6	Eşya, nesne, doğa ve bitki ismiyle oluşan meyve adları	85
İnsana ait unsurlarla ilgili meyve adları	94	Araç-gereç ismiyle oluşan meyve adları	3
Kişi adlarından kaynaklanan meyve adları	36	Aydınlatma araçlarıyla oluşan meyve adları	1
Akraba ismiyle oluşan meyve adları	6	Çalgı ismiyle oluşan meyve adları	2
Etnik köken ismiyle oluşan meyve adları	9	Ev eşyalarıyla oluşan meyve adları	3
Cinsiyet ismiyle oluşan meyve adları	11	Gıda ismiyle oluşan meyve adları	17
Dinî inançla ilgili oluşan meyve adları	6	Giysi ismiyle oluşan meyve adları	4
İnsan hayatının evreleri ile ilgili oluşan meyve adları	2	Kap-kacak ismiyle oluşan meyve adları	4
Meslek ismiyle oluşan meyve adları	6	Kesici-delici-batıcı aletlerden oluşan meyve adları	2
Evlilik ile ilgili meyve adları	4	Metal-maden ismiyle oluşan meyve adları	6

Derleme Sözlüğü'nde Meyve Adlandırmaları

İnsanın fiziki yapısıyla oluşan meyve adları	7	Oyuncak ismiyle oluşan meyve adları	4
İnsanın özelliklerine göre meyve adları	5	Doğada var olan nesne isimleriyle oluşan meyve adları	5
Unvan ismiyle oluşan meyve adları	3	Gökyüzü ile ilgili oluşan meyve adları	9
Benzetmeye dayalı meyve adları	89	Bitki ismiyle oluşan meyve adları	25

Kısaltmalar

Ada. Adana	İz. İzmir
Af. Afyon Karahisar	Kc. Kocaeli
Ağ. Ağrı	Kn. Konya
Ama. Amasya	Kr. Kars
Ank. Ankara	Krk. Kırklareli
Ant. Antalya	Krş. Kırşehir
Ar. Artvin	Ks. Kastamonu
Ay. Aydın	Kü. Kütahya
Ba. Balıkesir	Ky. Kayseri
Bil. Bilecik	Md. Mardin
Bn. Bingöl	Mğ. Muğla
Bo. Bolu	Ml. Malatya
Brd. Burdur	Mn. Manisa
Brs. Bursa	Mr. Maraş
Bt. Bitlis	Mş. Muş
c. Cilt	Nğ. Niğde
Çkl. Çanakkale	Nş. Nevşehir
Çkr. Çankırı	Or. Ordu
Çr. Çorum	Rz. Rize
Dy. Diyarbakır	s. Sayfa
Dz. Denizli	Sk. Sakarya
Ed. Edirne	Sm. Samsun
El. Elazığ	Sn. Sinop
Es. Eskişehir	Sv. Sivas
Ezc. Erzincan	Tn. Tunceli
Ezm. Erzurum	To. Tokat
Gaz. Gaziantep	Tr. Trabzon
Gm. Gümüşhane	Ur. Urfa
Gr. Giresun	Uş. Uşak
Hak. Hakkâri	vb. Ve benzeri
Hat. Hatay	Vn. Van
Isp. Isparta	Yz. Yozgat
İç. İçel	Zn. Zonguldak
İst. İstanbul	

Eser Kısaltmaları

AL: Abuşka Lûgatı	EUTS: Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü
ÇTES: Çağdaş Türkçenin Etimoloji Sözlüğü	GTS: Güncel Türkçe Sözlük

DK: Dede Korkut	KB: Kutadgu Bilig
DLT: Divanü Lûgat-it Türk Lûgat	OTAL: Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik
DS: Derleme Sözlüğü	TDES: Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü
EDPT: An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish	TETL: Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı

Kaynakça

- Aksan, D. (1973-1974). Anadolu Yer Adları Üzerine En Yeni Araştırmalar. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten*.
- Aksan, D. (1998). *Türkçenin Gücü, Türk Dilinin Zenginliklerine Tanıklar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Atalay, B. (1970). *Abuşka Lûgatı*. Ankara: Ayyıldız Matbaası A.Ş.
- Atalay, B. (2013). *Divanü Lûgat-it Türk (Dizin)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Başkan, Ö. (1970). Köy Adları Üzerine Bir Deneme. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten*.
- Baytop, T. (2007). *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bedevian, Armenag. K. (2021). *Resimli Çokdilli Bitki Adları Sözlüğü*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Boz, E. (2004). Türkiye Türkçesinde Kişi Adı Olarak Meyve Adları. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, (1) s. 1-13.
- Clauson, S. G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford: At the Clarendon Press.
- Caferoğlu, A. (1968). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Devellioğlu, F. (2013). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Duran, A. (1998). Türkçede Bazı Bitki Adlarının Veriliş Sebepleri. *Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi*, I. sayı. 555. Mart.
- Eren, H. (2018). *Yer Adlarımızın Dili*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergin, M. (2009). *Dede Korkut Kitabı-2 (İndeks-Gramer)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Fatih Alkayış, M. (2007). *Türkiye Türkçesinde Bitki Adları*. (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 211751)
- İyigün, N. (2006). Çalgı Yapımında Meyve Ağaçları. E. G. Naskali ve D. Hermen (Ed.), *Meyve kitabı içinde* (s. 437-446). İstanbul: Kitabevi.
- Kartalcık, V. (2008). Anadolu Ağızlarında Üzüm Adlandırmaları. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3(5)
- Korkmaz, Z. (1976). Anadolu Ağızları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten*.

- Kültüral, Z. (2006). Meyve Kelimesi. E. G. Naskali ve D. Herkmen (Ed.), *Meyve Kitabı içinde* (s. 351-362). İstanbul: Kitabevi Yayınevi.
- Naskali, E. G. (2008). Kültür Tarihimizde Meyve. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3(5) Fall.
- Nişanyan, S. (2022). *Sözlerin Soyağacı, Çağdaş Türkçenin Etimoloji Sözlüğü*. (Erişim: 28.02.2022) <https://www.nisanyansozluk.com/>
- Rahmeti Arat R. (1979). *Kutadgu Bilig III. (İndeks)*. İstanbul: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Sakaoğlu, S. (2012). Bazı Meyvelere Konya ve Çevresinde Verilen Adların Çeşitliliği Üzerine. VII. *Uluslararası Türk Dili Kurultayı*, II. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Şen, S. (2008). Türkiye'de Meyvelerden Yararlanılarak Verilmiş Yer Adları. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3(5).
- Tietze, A. (2002). *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı, I-II*. İstanbul: Simurg Yayıncılık.
- Tietze, A. (2020). *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı, IV-X*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Türk Dil Kurumu. (2009). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü. I-VI*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2022). *Güncel Türkçe Sözlük*. (Erişim: 28.02.2022). <https://sozluk.gov.tr>
- Uçar, İ. (2013). Kavram-Çağrışım-Kelime Bağlamında Bitki Adlarına Anlam Bilimsel Bir Yaklaşım. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8(1).
- Uçar, İ. (2013). Türkiye Türkçesinde Hayvan Adlarından Türetilmiş Bitki Adları. *Teke Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 2(13). s. 1-19.
- Yakupoğlu, C. (2008). Kastamonu ve Çevresinde Meyve İle İlgili Yer Adları. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3(5) Fall.
- Yıldız, Y. (2021). Bitki Adlarının Oluşumunda Aktarmaların Etkisi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. (4), s. 115-129.
- Uçar, Y. (2009). *Türkçe Bitki Adlarının Anlam Bilimi Açısından İncelenmesi*. (Doktora Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 626549)
- Zeki Eyuboğlu, İ. (2017). *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*. Ankara: Say Yayınları.